

עקבי הצאן

(קבוצת מאמרים)

הוצק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ט

אברהם יצחק הכהן קוק

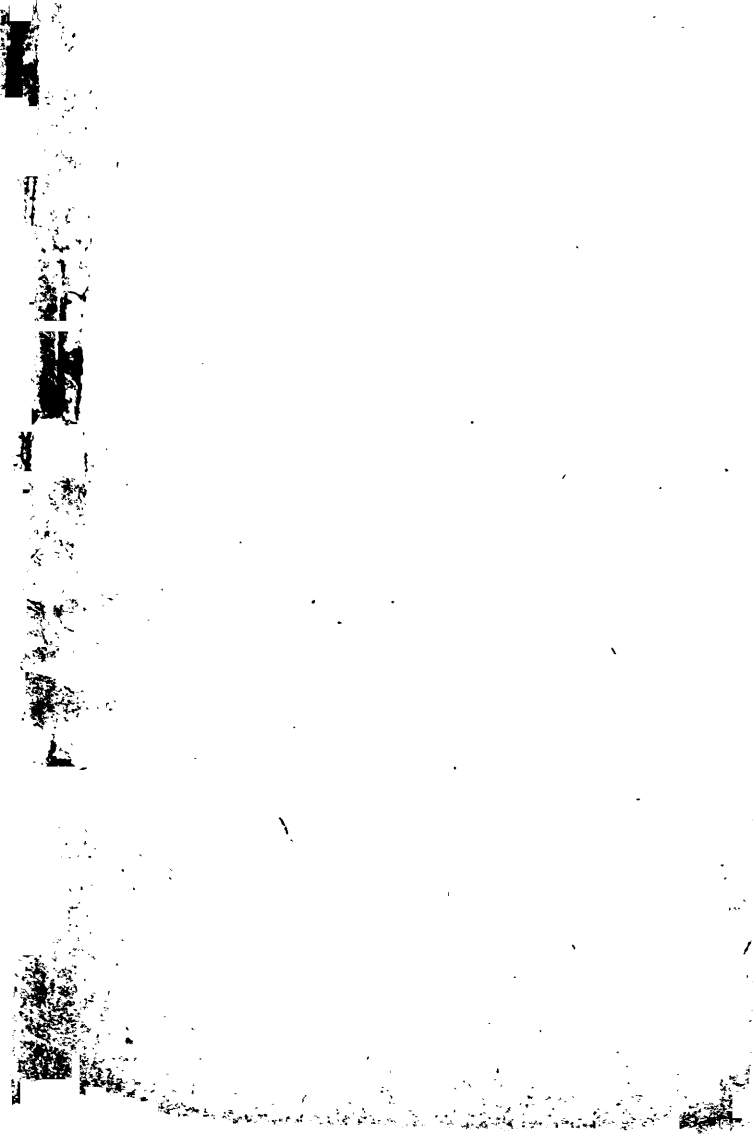
אב"ד

בעה"ק יפן והמושבות תובב"א.

בעה"ק ירושלם תוב"א

כהוצאת: שמואל הכהן קוק אחי המחבר

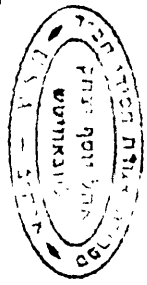

1
צרכא גזע

עקבי הצאן

(קבוצת מאמרים)

אם לא תדעי לך הַפָּה
בְּיָמֶיךָ צִיּוֹן כְּעִקְבֵי
הַצֹּאן וְרָעוּ אֶת-הַדְּרוֹתֶיהָ
עַל מִשְׁפְּחוֹת הַרְעִים:
(שיר השירים א' ה')

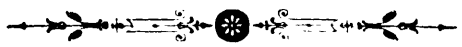

מאת

אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקדש

פה עה"ק יפו והמושבות תובכ"א.

פעהיק ירושלם תובכ"א

שנת תרס"ו לפ"ק

„צאי לך בעקבי הצאן מלמד שהראה לו
הקב"ה למשה כל פרנסי ישראל עד הדור
האחרון עד העקב"

[מדרש שה"ש]

הדרור.

המכאוב הגדול המדכא את הנפש ביגון נורא ואיום המצוי בדרורנו בלב כל מי שחושב מעט מחשבה והיגה מעט דעה, ביחוד אם הוא ג"כ מיכשר לקבל הרגשה עדינה וישרה בלבו, אין להתאר ולספר. נדוים ונמוגים הננו למראה דור שלם — אבות ובנים יחדו של אימה שלמה — המתהפך בחבליו בענות ניראה ומצוקי שאיל. והכאב כ"כ גדול, עד שנוטל סמנו ג"כ את כשרון הדבור, איננו יכול בשום אופן אפילו לספר את צרותיו, בדבור מובן ומבואר, שזה בודאי היה מקיל לו הרבה, והיה ממתיק במדה הגינה את מדת צרות לבנו הרחבות. יש לו דבור, אבל לא לספר נגעי לבבו, למען ירוח לו, כ"א לבויה ולחרף או להתקצף ולקלל. הצרה האיומה הרוחנית והחמרית יחד, אוי! החשיכה את עולמנו, נמלה את זו הכבוד מהיינו, נחשכו עינינו מלהכיר את כבוד עצמנו, וירדנו עד לעומק השפל של בווי עם, שהחרפות, הגדופים והקללות, וכל תבונה זועמת וקצופה הוא לחמם התמיד. לוא היה באמת זה ערכנו, להיות חדלי אישים, וחשוכי כל כבוד, אז בודאי לא היה דוה ע"ז לבנו, דאבון הלב ימצא רק כששרים הולכים כעבדים על הארץ, כשמכיבדים ויקרים מתבזים ומזרלזלים עד שהם עצמם שוכחים את כבודם ויקרם. ראה ד' והביטה כי הייתי זוללה; והנה אם היה באמת דורנו דור רע ומושחת, דור אשר חלאתו בו, אז עוד היינו מקבלים עלינו באהבה את הבז והקלון, כיון שאיננו ראויים לצורה של חיים יותר הגונים, נשכחה

בבשתנו ותכסנו כלימתנו". אבל במה ננחם כאשר נחדור לתוכיות מצבו הפנימי, המוסרי והשכלי של הדור, אדרכה, נמצאנו לא דור שפל, גם לא דור חוטא לפי האמת. בין באבות בין בבנים נמצא המון דברים טובים, רגשות עדינים, ורצונות נכבדים, ובכל זה אנו רואים שחסר לנו הכל, לכד מה שלקינו בכפלים; לכד שהננו נרדפים עד צואר; לכד מה שדמנו נשפכים כמים המוגרים ארצה ואין אנו מוצאים בנפשנו דרך איך להנחם אפילו נחם מועט, על כל הדם היקר והאהוב, דם בנינו ואחינו היקרים. הלב נעשה יצוק כמו אבן, המח כמטיל עופרת, ואיננו יודעים כ"א להתרגש, להתקצף, לכעס ולשנא. אוי מה היה לנו, ביה עמי לאכזר כיעינים במדבר", לכד זה, המשטמה הכללית הסובבת אותנו מעברים מהמון רב, הבוז והשפלות הפנימית, המכצבצת אפילו מתוך לבם של אותם הנדים לשברנו, והאומרים שראוי לרחם עלינו, הם השפילו את רוחנו כ"כ עד שגם אנחנו אין אנו יכולים להסתכל על עצמנו כ"א כעין של זעם, של חשד ושל השפלה, כאילו אנחנו, רק אנחנו הננו הרעים והחטאים, הסכלים והחשוכים מכל העם אשר על פני הארמה, אוי ואלרי!

הידים רפות, הברכים כושלות, הלב נמוג והעינים תועות לתור פה ושם, אולי יש איזה נקודת אור, איזה ניצוץ תנחומים, שיהיה ראוי להאיר ולחמם, להעלות על ידו שלהבת אש קדש. אבל מאומה לא ימצאו, האבות נכהלים ונואשים, הבנים מלאים רגז וקצף, ואיש שפת רעהו לא ידע ולא יבין. כל אחד מתגדר בצרותיו המיוחדות לו, כ"א מאשים את חברו, ותולה הקולר רק בצוארו. ולהשיב את הלבבות אלה לאלה, וק"ו לשלב את הידים לעבודה חשובה וכוללת —

אין דורש ואין מבקש „נהפכו עלי צירי ואלך מר בחמת רוחי ויד אלהים עלי חזקה“.

הסו רעיוני! אל תשתוחחו ואל תהמו, יש שמש צדקה זורחת, אף תביא מרפא בכנפיה, תמחה דמעה מעל כל פנים, ורוח ששון תחת רוח כהה תמלא את כל לב דורנו, הוא דור נפלא, דור שכולו תמהון. קשה מאד למצא לו דוגמא בכל דברי ימינו. הוא מורכב מהפכים שונים, חושך ואור משתמשים בו בערבוביה. הוא שפל וירוד, גם רם ונשא; הוא כולו חיוב, גם כולו זכאי. אנחנו חייבים לעמוד על אופיו למען נוכל לצאת לעזרתו.

בכל הזמנים ובכל הדורות אנחנו רואים, בדור שהוא מלא פרצות, הפרצות עוברים על פני כל חינו המוסרי לכל צדדיו. דור שיכח אלוה הוא ג"כ דור סורר ומורה, זולל וסובא, מראש מקדם עת זנח ישראל את צור מעוזו, הנה מעבר מזה זובחי אדם עגלים ישקון, ויצמדו לאלילים, וישכחו אל מושיעם ומעבר מזה זנות יין ותירוש יקח לב, וגנב יבא ופשט גדוד בחוץ. פה נשים סבכות את התמות, ושם כל אח עקב יעקב, וכל רע רכיל יהלך. וזה הקו עובר הוא גם על פני התולדה שלנו ג"כ בגלות. סוור הוא הדור הזה, שובב הוא, פראי הוא אבל גם נעלה ונשא—נוציא מן החשבון את היחידים הגסים שלקחו להם את רוח הפרצים למסוה לעולל על ידו עלילות של גול וחמס וכל נבלה — נמצא כי מעבר מזה חוצפא ישגא, אין הבן מתביש מאביו, נערים פני זקנים ילבינו, ולעומת זה — רגשי החסד, היושר, המשפט והחמלה עולים ומתגברים, הבח המדעי והאידיאלי פורץ ועולה. חלק גדול מהדור הצעיר איננו חש כל כבוד לכל מה שהורגל, לא מפני שאופלה נפשו, לא מפני שנשפל

שנשפל מאותו הגבול, שהחק והמשפט עומדים עליו, בדעה ההמונית הרגילה, כ"א מפני שעלה עד המקום, שלפי אותו הצביון שהורגל בו עד כה שיביט על ידו על החק והמשפט, על המסורת והאמונה בכלל, על כל מהור וקדוש, על כל אמת גדולה נצחית ואלהית אשר במושגים, מפני מיעוט העבודה בתלמודם של יסודי הרגש והדעת שבמרחב התורה — הועם זהב ושינא הכתב הטוב עד שנדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו. הוא נתגדל ועלה בפעם אחר, הצרות מרקוהו, שמפוחו, נתנו לו לב מתנה ומח היגה, מחדש ועף, ולא יוכל לעמוד בשפל. כנפים עשה לו רוחו ובכרומים ימריא, ושם לא נתנו לו עדיין את חפצו, מעל ירושלם דלממה החרבה והשוממה המושפלת עד שאול החתיה התעלה, ולירושלם שלמעלה לא יוכל להכנס, כי „אין הקב"ה נכנס בירושלם שלמעלה עד שיכנס בירושלם שלמטה" [הענית], „מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפכה, רב לך שבת בעמק הבכא. התעוררי התעוררי כי בא אורך קומי אורי, עורי עורי שיר דברי, כבוד ד' עליך נגלה."

הבה נכין לו הדרך נראה לו את מבוא העיר, למען יוכל למצא את הפתח. ניריע לו שימצא מה שהוא מבקש דוקא בנבול ישראל, „אחותיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתו", „אנהגך אביאך אל בית אמי הלמדני, אשקך מיין הרקח מעסים רמוני". לא נעשוק ממנו את כל האור והטוב, את כל הזוהר והעצמה שרכש לו, כ"א נרבה עליהם, נזריח עליהם באור של חיים, באור אמת, המנהיר ממקור הנשמה הישראלית, ובנינו יביטו אליו וינהרו.

המחלה הנוראה של הדור אין מקומה העיקרי לא בלב, לא ברגש, לא בהאיה והפקרות, לא בידים פועלות און ולא ברגלים אצות לרעה. אע"פ שכל אלה חולים ונכאבים רנם. אבל יסודה של המחלה הוא המח, — כח המחשבה. בראש פסגת המחשבה החובקת את הכל, מסתתרת מחלה עזה שהיא עמוקה מכל שפה מורגלה, ובשבילה לא יבין איש שפת רעה, וכל המקרים הצדדיים שמים הם נוספות להגדיל את ההתרחבות של החלי האנושי, ועינינו רואות וכלות. גם מבלי חקור הרכה הננו רואים שהסבה לכל מכאובי הדור היא רק המחשבה, ההמון הרב אמנם הוא נמשך אל הזרם ע"י התגעשות של מהומה, ע"י הסמיכה על איזה אבטוריטטים שלווע"י קלות הדעת. אבל הסבה הפנימית שמסכבת כל אלה היא התנועה המחשבת הכוללת שמצאה מקום במוחם של הכחות הפועלים, ע"י מה שבאה לבקש חשבון על כל האוצר של הרגש שהיה להם מאז בלבבם, ע"י ההרגל, החינוך והמורשה ברב או כמעט, ולא מצאה ידם להעמידו על ברורו מכל צדדיו. הם דומים שמצאו רק צדדים כהים, של רגש בלא דעת, של פחדנות ומורך בלא אומץ לב וגבורת החיים ויחס לבם בקרבם. ומתוך שלא מצאו דרך סלולה איך להאיר באור הדעת על הרגש המשומר מימים היותר עתיקים, וגם היותר טובים לאומתנו, לרומם את כל נקודותיו הפרטיות עד נקודת הגובה של השכל המתנשא, החופש וחוקר נתיבות עולם. החפץ לסול לו את ארחו במדע החיים העומדת למעלה אפילו מן הרוממות הכמפיסית. ע"כ פנה לו אל הזוליל והשלילה, מכאב לב ומנפש מרה, ומאפס תוכן לחיים נספתו רבים ללוחמים במפלגות כאלה שלא יכירם שם מקומם כלל, ומוסרים

ומסורים את חילם לזרים. נרחם על אלה האמללים בנינו ואחינו המובעים בים זועף של צרות רוחניות, שהם קשים יותר מכל חלי ומרה. נושים להם דברים טובים, דברים נחומים, מלאים שכל ומפיקים שקט ואימץ, ע"י אותו הכח עצמו ששלטל אותו לתוך מצבו הנרעש'וההרום. כי מה הוא הכח הפועל את כל השינויים הנמרצים בקרבו, שבגללם אנחנו כ"כ סובלים אם לא הספרות? וכיון שהספרות פועלת עליו כ"כ הרבה, מוכן שרק בכח המחשבי שבקרבה היא פועלת. אע"פ שנקבץ בתיכה גם להג הרבה, ידברים מחממים ומלהיבים לבד, אבל מ"מ אם לא היה לה במים מחשבי א"א שתתקיים ותקנה כ"כ לבבות, להרם ולבלע באופן סיסתמתי.

כשהדור הוא שפל, כשמוסרו העצמי הוא נשחת; כשמושגי הצדק והיושר הטבעי אינם מפותחים בו כראוי, אין המחשבה פועלת עליו לא לטובה ולא לרעה, או פועלת פעולה חלושה. אבל כיון שהוא מתעלה, כיון שהוא מרגיש בקרבו אצילות ועדינות, נטיה חזקה להשכיל ולהטיב והכרה פנימית בהרבה נתיבות ודרכים של ארחות החיים, אע"פ שאינם גמורים ומשוכללים, מ"מ הרי הוא כבר צמא למחשבה והגיון, ועם זה גם לרגש יושר שמן ורטוב, רענן וחי. ואם מסכות הקדומות, אם מצד התכונה, שהלמוד התורני, המוסרי והמעשי, היה מורגל להיות לכוש בהם בימים שעברו, — באותם הימים שבכללו עוד לא היה כללות הדור מוכשר לדמות שהוא ראוי לשאיפות גדולות וכל החלואי המוסריים היו יכולים להתכנס רק באיזה שפלות של תאווה טאווה סיג שהיא. — אין פלא שעכשיו שהכלל נהרומם על חשבונם של האישים הפרטיים, — שזהו בכלל מהלך התולדה

האנושית; ברובי תקופות ההסתוריה אנחנו מוצאים הכמים נעלים גדולי רוח ברורות הראשונים, שאנו משתאים על גדלם ועז רוחם, אבל הכלל הוא היה נתון בשפל המצב, בין בדעת בין כמוסר, אמת כי נעלה מכל המון היה המון עמנו מצד הקדושה האלהית החופפה עליו, ויהי לנס. ברורות האחרונים התחילו הענקים להתמעט והכלל הולך ומתעלה. בעמנו נתמעטו הבורים ולעומתם נתמעטו והוקטנו הגאונים והצדיקים. בתקופה הנמהרה של עכשיו הדבר בולט למאד, וזאת העליה של הכלל ההמוני הסבה ג"כ ירידה, שהדור שהוא מוצא את כל מה שהוא שומע ורואה, מהורים ומורים קמן מערכו, אז מוסרם אינו לוקח את לבבו ואינו משביר את צמאונו. גם אינו ממיל עליו שום אימה ופחד, שכבר התעלה בהכונתו מלהיות מעמיד אופי לחייו מפני בריחה מפחד איזה שיהיה בין מוחשי בין ציורי, בין חמרי בין רוחני. הצרות והתלאות הנוראות עשוהו לנקשה ועז, עד שכל בלהות ופחדים לא יזעזעוהו. הוא מוכשר רק להתרוסס, ללכת באורח חיים ההולכת למעלה למשכיל, אבל לא יוכל גם אם ירצה להיות כפוף ושחוח, נושא עול ונמל, אשר לא יוכל למצא בתוכו רושם של איר חיים, לדעה ורגש; הוא לא יוכל לשוב מיראה, אבל מאד מוכשר הוא לשוב מאהבה שיראת הרוממות התחבר עמה. בפועל עוד לא הוציא שום דבר למעשהו דורנו הנרעש. אבל בכח יש לו רב, דור כזה הוציא להורג, בעז נפש בשביל ספרות שהן נשגבות לפי דעו, וחלק רשום ממנו רק מצד רגש היושר, הצדק והמדע שבקרבנו, לא יוכל להיות שפל, אפילו אם המטרות הן לגמרי מומעות, אבל רוחו הוא נשגב, גדול ואדיר.

ודור בעל רוח גדול חפץ ומוכרח לחפוץ בכל מקום שהוא פונה לשמע דברים גדולים. ועיקר הגדולה של הדברים, הוא שיהיו מסוימים ומבוררים, עם גדלם רחבם והקיפם. המטרות היותר פנימיות, שהשרשרת של כל החיים המוסריים, הדתיים והלאומיים, וכל התלוי בהם אחוזה בהן, תהיינה מבוררות לפניו, עד כמה שהוא יכול לשער ועד כמה שכח ברורו יכול להגיע. ומה שלא יוכל להגיע ולברר, מ"מ יחפוץ למצוא בהם רגש והלך נפש, למען ימצא חיים בלבבו בזיו גדלם, והדרם. והדברים הנמוכים והפשוטים לבדם, אע"פ שהם מלאי אמת וצדק לא יספיקו לו ולא ימצא בהם מנוח. ודור שבכח יש לו רב, ובפועל לא כלום; דורש הרבה, ומן המוכן אין בידו מאומה אי אפשר להצילו מרעתו ולהעמידו על דרך החיים הנכונה כ"א במה שנדבר עמו מכל נשא ונשגב, מכל נעלה ונהדר, בשפה היותר, פשוטה ונמוכה, בדברים היותר מורגלים ומובנים לו. כדי שימצא גם בעמק התהום שהוא שוכב שמה את הזיו והנועם האדיר והעליון שהוא מבקש. אמנם רק קוי אורה דלים ומעטים נוכל להגיע לו. במדה כזאת אך יספיקו הם להחיות את לבבו, למען יתחיל להתרומם ולהתנשא, ובמרחקים יזכרוני וחיו את בניהם ושבו" [זכריה]. וכיון שרק יתיצב על דרך האורה, ילך הלך ואור כשחר נכון מוצאו. ע"כ בא מועד להתחיל בעבודת הקודש הזאת ללמוד מה שיהיה ע"מ ללמד את דורנו הצעיר החפץ לפחות להיות חי וער וחלק רשום ממנו חפץ ג"כ להיות חושב ומרגיש מה שראוי לישראל ולאדם.

התחיה

התחיה של „השבת לב אבות אל בנים ולב בנים אל אבותם” א”א להיות כ”א דוקא ע”י איורא דא”י. כההטבה המוסרית של היחיד, כן של הכלל כולו היא נכללת בשתי המדרגות הידועות של הישר, והכובש, כשם שהיחיד בשעה שהוא עדיין לא עלה עד מרום פסגת המוסר הגמור, בשעה שבטבעו עוד לא נחקק יפה החותם של הצדק והטוב, או דרכו הישרה קשה עליו, הוא צריך למלחמות על כל צעד והוא מוכרח להדוך את כחותיו הרעים, לכבשם ולבטלם לפעמים. אבל זה איננו דרך האורה עדיין, כי כאשר יוסיף לקח, וישתמש באורה של תורה מצורף עם המאור השכלי והנטיה הטבעית, שבלב הישר והתמים שהתעורר יפה, או ימצא כי הוא איננו צריך כ”כ להיות בעל מלחמות. ואם לפעמים יהיה לו צורך במלחמה, יראה גבורה אחרת, ולגמרי אחרת, כי לא יכבוש את שום כח מכחות נפשו שיהיו אסורים וכלואים, שלא יעשו מאומה, כ”א יקחם, ישעבדם בחבלי אדם ובעבותות אהבה אל הטוב ואל היושר, אל מרומי המגמות היותר נשאות, שהם הנם החפצים האלהיים. ואז יצא מכלל עבדות ויהיה בן חורין, מאשר, עמור בעבדות העליונה שהיא עטרת תפארת, „עטרת זהב מזוקק על ראשו”. האידואלים היותר נשאים, והמתרוממים עד אין קץ, עד אותו המקום שעין האדם מתעששת, ואין הדבור וההגיון שולט שם לקרא בשם פרטי, שמה א”א לעמוד, כ”א באור האמת המוחלטה. באין שום דרך איך להשפיל ולסמן בשום ערך מוגבל, ע”כ יקרא באמת בשם התרוממות גמורה, המתנשאת עדי עד בשם רצון ד’, ועבודת ד’, אמנם רק אחרי ההתנשאות המחשבת

המחשבות והאידיאלית הפרטית עד מקום שידה מגעת' ואחרי הציורים העשירים הפרטיים, ברעיון ובפועל, ואחרי ההבחנה הגמורה שכל רם ומתנשא בציור יש לו תכלית וקצבה, ובעומק הנפש האנושית יש עריגה למה שהוא למעלה מכל תכלית, ועליון מכל קצבה. רק אחרי ההכרה הגמורה, כי כל פועל טוב נורע הוא בחיי הכלל, ולכל דור ודור יש חלק אחד מני רבבות אין קץ, להעלות ולהתרומם, אבל העליה, ההתרוססות הגמורה, האידיאלית בגונה ההחלטי הרי הוא רק באוצר חיים, ששם גם הטוב העליון הבלתי מוגבל ומשוער, גם כל טוב קל וקטן מתאחדים ומתארגנים עם החפץ האלהי, השלם בתכלית, עד שגם החיים המעשיים החברתיים מוכרחים הם להתרוסס למעלה אצילות של המחשבה היותר זכה היותר מתונה ויותר סבוררה, המתנשאת מעל כל הקטנות והקינסמוריות הנמצאות בתחתית החיים שנשפל בהם — עד לחמלה — ההסון, עד שהוריד אליו גם את סופריו וגדוליו, עד שפעל גם עליכם שיחשבו גם המה את כל אמת יותר נשא, וכל הגיון יותר רם, המתעלה מאותו העמק שטובעו בו בתגרת יד המהומה והבערות, שהנם דברים שאין להם יחש ישר עם החיים הקימים במציאות, תחת שרק הדרך הפונה אל רום המחשבה והאידיאליות, הוא רק הוא מאיר את החיים וממלאם צחצחות וזיו להושיכם על בסיסם הנועד להם לפי טבעם העצמי, הגנוז בעמק כל לב ונפש. במדה כזאת המאמרים השכליים והמוסריים מתפתחים, החיים זורחים במילואם, קול רנה וצהלה באהלי צדיקים ימין ד' עושה חיל ימין ה' רוממה, ימין ד' עושה חיל. כל הנמיות המבעיות עומדות הכן בהרחבתם למלא את התפקיד האלהי הטוב

והנאור, וכל המחשבות השכליות הנם המאורות הגדולים להזריח אורם על כל ארצות החיים של „אורח צדיקים כאור נוגה ההולך ואור עד נכון היום“. ע"כ אין שום בח נדח, אין שום מחשבה נדכאת, כ"א הכל מאיר הכל חי והכל מוכן ומזומן לשרת עם מלאכי השרת ולשורר עם כל אראלי שחק, להשביע לכל חי רצון ולהרבות האוישר הכללי והפרטי של שמחת ד' במעשיו כשהם מתעלים ומתברכים, כשהם שמחים ומתמלאים זיו, אין עצב ותוגה אין שטן ואין פגע רע, רק סוכת שלום פרושה וחופת כבוד חופפת על כל רגש חיים על כל נמיה ומחשבה, על כל מעשה ומפעל. וכולם הם מתקשרים יחד, להעשות על ידם האומה והדור, הכללי והפרטי, „איש חי רב פעלים מקבציאל שרבה וקבץ פעלים לתורה“ [ברכות] שאין שום מלחמה כבדה לו, שכל כח אדיר המתחבר עם המניעות היותר נמרצות, הוא מנצח, ושכל מה שיש להשתמש בו לטובה הנם שבים תחת ידו להגביר אוננו, הודו ונצחו, „הוא הכה את שני אריאל מואב, והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג, הוא הכה איש מצרי, איש כראה, וכיד המצרי חנית ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו“ כהפרט בן הכלל, כשהדרך הנכונה היא לו להתהלך במדרגה התחתונה של המוסר הכללי, או אם אמנם הדרך היא נמוכה, חשובה, ומלאה מהומות מלחמה, אבל עם כל הכבדות שלה, מכשיריה נכונים לפניה, הכחית הרעים מהכבשים, הירד הגוברת תהיה או של היושר, של הצדק, של הטוב והתישיה כפי המיובן הרגיל והמוסכם, שגם אלה ברובם הנם עימדים במצב הכבישה, גם הדרכים הפרטיים שלהם הנם מלאים מלחמה ונצחון יחדיו גם הם משתמשים בסמים

בסמים המרים, למען יקימו ויעמדו על רגליהם, אבל מ"ם העו והצדק בימינם. זאת היא היהדות שנחויץ לארץ, שאיננה יכולה להיות במילואה וטהרתה, כי סוף כל סוף הלא, כל הדר בחו"ל דומה הוא כמי שאין לו אלוה". שם בני צלמות א"א ללכת במרחב, א"א לשאוף לחיים מלאים, כי החיים החברותיים והלאומיים, מרעלים ברעל אויר ארץ העמים שהוא נותן חיים לאותם העמים שהם מוצאים שם את כל מה שהם מבקשים, שהם יכולים לבנות שמה את כל מגמותיהם היותר עליונות, אבל אף לא נקודה אחת אידיאלית מיוחדת וחשובה ימצא שם ישראל. ע"כ הוא מוכרח להיות צולע על ירכו, לרכס את כל משאלותיו דק במילוי צרכיו הפרטיים המוכרחים לחיי העיכול וההזנה לבדם. ומה בא, שהאויר הזה עצמו הוא מזהם את הלב והמח הישראלי, מחלישו ומטמטמו, ע"כ רק דרך הכבישה הכללית היא הדרך היותר אפשרית ומובילה אל החפץ, שמה.

אבל לא זאת היא תורת החיים הנצרכת לדור של עקבא דמשיחא, שהיא מוכרחת להמשך מארץ החיים ממקום בית חיינו.

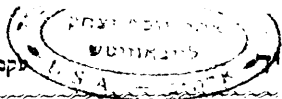
כנסת ישראל התנערה לתחיה, ביחש להרצון של הדור הצעיר. הכחות נתעוררו בתעורה נפלאה ומתמהת. אין בשום אופן אפשרות להכניעם בדרך כבישה, כ"א לרומם ולשגבם, ולהראות לפניהם את הדרך של האורה הרוממה והאדירה, יד ד' נמויה לנו בזה, אנו רואים כי בעומק הנפש נתרפאה כמעט כנסת ישראל בחלק רשום מתחלואיה המוסרים, אשר חלו בה עונות ראשונים. כור ברזל מצרף ומטהר היה לה הגלות הארוך האיום והנורא, עם כל יסוריו הנוראים, כאש מצרף

מצרף וכבירית מככסים", הדוחק האיום והצרות העוברות כל גבול כח אנושי, ביותר אלה שבימים האחרונים, היו חבלים מלאי אש צרבה, אשר לבנו מרקו ומהרו, רככו וצרפו את לב האבן, "כשם שהמלח ממרקה את הבשר כך יסירין ממרקין כל גופו של אדם" [ברכות]. כמשפט האדם בן משפט האומה, היא נהמרקה ונזדככה, הלב הוא לב חדש וטהור, הכליות הנם נכונות לכל מרום, נשגב וקדוש. שום דבר לא יצא אמנם אל הפועל, ההוצאה מן הכח אל הפועל מה שהיא צפון בלב האומה ובכחותיה הגנוזות, זאת היא עבודת חכמי הדור, צדיקים, גאונים, דרשנים חכמים וסופרים, ועליהם יתוספו לדור דורים ביתר מעלה, משוררים, ברוח ד' על עמו חזים, נביאים, גבורים לפי ההתעלות העתידה כמעלה אחר מעלה, "ההנערי מעפר קומי שבי ירושלם".

אבל זה הוא דבר מוחש וגלוי לעינים, כי אור הצדק הפנימי, היושר הכללי והאהבה הלאומית המהורה ברשפיה רשפי אש נתרבה ונתעלה בלב הדור הצעיר, במעולה שבו, ע"כ אע"פ שאין לו עדיין מאומה, כי כל ההסכרים של כל ארצות היהדות, של כל הדברים היותר עקריים ויסודיים, שהם מספיקים למי שתעודתם הוא להיות כובשים, שריכוך לבבם, היא שלמותם וקימוין כחותיהם—שבחם וההלתם; כל אלה, אמנם אינם מספיקים לאותם שכבר מצאו כח עלומים, ובלשד חייהם יש מקום לאור הצדק הכללי שהוא הסגולה הישראלית היותר פנימית ועליונה להיות מאיר ומופיע גם נוהם כנהמת ים לגליו, ושומף בחזקת יד החיים הסוערים כנחל שומף.

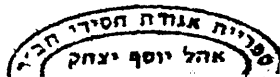
להם אנחנו צריכים ללמד תורת חיים ממקור החיים,

דרכי

דרכי מוסר מלאי אורה וצהלה, דברי חן ושכל טוב, מזוקקים ומצורפים, סבוררים ומסומנים, עד שמעצמם ימצאו את השלמת כל אידיאליהם, ואת אדירות כל חפציהם היותר רוממים והיותר נשאים, שהם מתאימים לעזה והפארתה, לחסנה והדרה של אור עולם של אוצר החיים להורת חיים. לא נחפץ לדכא תחת רגלינו, לא נאכה להגיש לנחושתים זאת הכחות הצעירים הרעננים, המשהערים ומתרוממים; כ"א נאיר לפניהם את הדרך, נתהלך לפניהם בעמוד אש, של אור תורה ודעת קדושים כבירי כח לב. אנחנו נבין לדעם ושיחם, נדע להוקיר את הכונתם הפנימית, ואת נטייתם העצמית ממקור ישראל, זה עם עז, עזים שבאימות נאזר בנכורה ונעמר בהפארה. והם גם המה ירעו איך לכבדנו, איך להמשיך בכל חם לב מלא אהבה והגיון יקר, אחרי כל הגה ושיח הנובע מבאר מים חיים, מאוצר הנשמה של כנסת ישראל. החפצה להחיות בתחיתה את האדם כולו — בית יעקב לכו ונלכה באור ד' — באורח חיים כזאת, כשיתרבו בנו עובדי עבודת הקדש באמת, מסקלי דרכים ומישרי נתיבות, עד מהרה יגלה ויראה לפנינו הודו והדרו של דור בנינו אלה, אהבתם העזה של הבנים היקרים לעמנו ולארץ קדשנו, תופיע ותאיר ג"כ, כשתתפרש ותתרום ותמלא הכרה ורגש אמה, על אהבת דודנו רוענו, רועה ישראל, אלהי עולם, צור יעקב, "אמצאך בשוק אשקך גם לא יבוז לי" ואהבת תורת חיים, זאת אות הברית, לארץ חיים ולעם סגולה, זה יאמר לד' אני, וזה יקרא בשם יעקב, זה יכתב ידו לד' ובשם ישראל יכנה". לא יבוש עוד להקרא בשם זה נגד כל העולם הגדול והנאור, כי יכיר את העז ואת האמת שבו. ולב האבות יתחיל להכיר את כל אוצר המוב והסגולה הגנוזה,

שכבנים

שבבנים, בעומק נפשם הערה והחיה, והבנים יכירו את הקדושה והטהרה, ההוד והתפארת המלאים בלב האבות, שלקחו להם כל אלה בנחלה מדור דורים, ע"י שמירת קדושתה של תורה ומצותיה וע"י הרבקות הפנימית בשם ד' אלקי ישראל, שוכן בציון ובחר בירושלם. וכ"א מחבירו יקח את כל הטוב, את כל הנאה והכשר, אחרי הזרחת אור החכמה, הגבורה, העז והענוה משני הצדדים, שכל אלה יביאו להכרה נאמנה שרק ע"י ההתאחדות הרוחנית של ישראל הצעיר עם ישראל הזקן תבא ישועה ותצמח גאולה. ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך לנמע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה.

רוחי אשר עליך ודברי אשר ישמתי בפוך לא ימושו מפוך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ד' מעתה ועד עולם.

הענג והשמחה.

הענג והשמחה, הם דברים מוכרחים להיות מתלויים אל כל עסק רוחני; רק כשיתענג האדם וישמח במעשה הטוב והיושר, אז יהיה חרוין לעשותם בתכלית שלמותם ולהוסיף עליהם מדי יום ביומו; רק אז יהיה חל רוח השכינה וזיו כבודה על האדם, כי עז וחדוה במקימי, ויעזר לו להיות נעטר בחיט של חן וחסד, שימצאו מעשיו ופעולותיו ג"כ חן בעיני כל הבריות, ויצאו גם הם בדרכיו, והרכה הרכה והטובה בעולם. רק כשיש ענג ושמחה פנימית בלב מצורפים למעשה הטוב והצדק, אז הם מתבססים באדם להיות קבוע בדרכי האל הטוב ב"ה ומסקור נפשו ימצא מים חיים נוזלים להשכילו ולהדריכו בארחות חיים. כל פעולות רגשות ומחשבות הנעשות מצד הכרח ומועקה, בין שתהיה המועקה חמרית או רוחנית אינם בתכלית שלמותם, והם אינם באים כ"א כדי להעמיד את האדם על המצב המוסרי הנכון, שיהיה בו שמח ומתענג בעשות הטוב, ובהנזרו מן הרע והכעור הגל נפשו וישמח כבודו.

על שדי הפעולות יתגלה האיר הגדול הזה של חדות אל ושבע שמחות, בתקופה יותר מאוחרת, בין בחיי הכלל בין בחיי הפרט. אבל התקופה המכשרת את הענג והשמחה לבא אל חוג הפעולות להזיל עליו מללי ששון ואור וגילה פנימית, היא תקופת הלמוד בשלשת מערכותיו, הדבור, השנון, ההגיון, שהם הגירסא, ההבנה, החדוש שאינם יכולים להתברך כראוי להביא את אורם יפה בנפש האדם פנימה ולעמרהו עז והדר גם מחוצה לו כ"א

כשיצורף עמם הענג והשמחה, שרק אז „ידבר בם לשמם”. רק לסוד התורה לשמה וההתעלסות באהבתה הביא את כל התוצאות הטובות הנאות מאורה של תורה.

המזון החמרי, גם הוא מצורף הוא בהשלמת פעולותיו, עם הטעם הטוב, הריח העדין וצהלת הנפש המכשיר את כח החיים להתרחב ולהתעלה, וק"ו הדברים במזון הרוחני, מזון הנפש המשכלת, החושבת, המצידת ומרגשת שהענג הרוחני, והשמחה השוקמה הפנימית היא עצב יסוד חייה. לשמירת הטעם הטוב, וההרוחה הנפשית של האדם ביחס למזונו הניפני, הוכן בעולם מחדר המשביע לכל חי דצון ב"ה, מיני מזון רבים ושונים, שיכולים להתחלף לפי כ"א ואחד, לפי מצבו, טעמו, ולפי זמנו, ולפי תקופת היום והשעה, ולפי פרקי השנה ומשך החיים, וההתרחבות של הבחירה היא מתאמת אל הנטייה הפנימית כבע"ח הטבעים בתכלית שלמותם, ובאדם רק אם הוא בריא כגופו ונפשו כראוי לו. המזון הרוחני יש לו ג"כ זה הכלל: „לעולם ילמד אדם ממקום שלבו חפץ שנאמר ב"א בתורת ד' חפצו” ע"כ מיכרח הדבר שכל הכבר הגדול של הרחבתה של תורה יהיה נגול לפנינו ככל רחבו, ככל מקצועותיו השונים והמרובים, למען נוכל להיות מוכנים לבין את הזמן והנטייה לפי החפץ הפנימי לרוות צמאינו בערך המכוון בנסייתנו פנימה, כדי שלא לבד הידיעה והתועלת נקבל בלמודנו, כ"א גם שפע הברכה החיים והשלום, של הענג והשמחה הפנימית, שהם ירחיבו צעדינו וינשאו את רוחנו, ברום עזה של תורה, שרק מרב כל נוכל במח לעבוד את ד' בשמחה ובטוב לבב.

הענג והשמחה, שבתחילה ימצא לנו בתורה, יופיע

לנו ברב נגה, עד אשר הבא חכמה בלבנו ודעת לנפשנו
 ינעם. וגם על חלקת המעשה היותר רחוקה מאותה האורה
 הרחבה המצויה ברחבי נאות השכל והמחשבה המתרחבת,
 גם עליה תופיע נהרה, ושמחה של מצוה העטרנו תמיד,
 עד שנוכל להגלות על כבר החיים והפעולה בתור פועלים
 מלאי צהלה, משיקי מל חיים ומכריעים לטובה, לרוממות
 ועילוי בעין טובה, המאירה את החיים הנדכאים במחשכי
 ארץ. ומעין עוה"ב יופיע לנו בעוה"ז עד שהכל יכירו וידעו
 שכל הדבק בתורה מל תורה מחייהו, שנאמר, "כי מל אורות
 מלך, וארץ רפאים הפיל".

הפחד.

הפחד הנפרז הוא נוטל את זיו החיים של האדם ושל כל החי המרגיש. אין דבר רע ואכזרי בעולם דומה לו. הוא מגדיל את כל הרעות יותר באין ערוך ממה שהם, ומאפיל את זוהר כל הטובות, בחתירתו אשר יחתור מתחת לאשיותיהן להגזים ששם צפונה רעה, תחת הטוב הגלוי. מקור כל חולשה וכל רפיון חמרי מוסרי ושכלי, הוא רק הפחד העובר את גבולו; הוא יאים על האדם, שלא יעשה כל דבר ליצועתו שלא ינקף אצבע להצלתו, שמא ינוק, שמא יביא עליו רעה לא יוכל כפרה, עד שהוא עושהו לחלש ומלא רפיון, עד שמעצלות ואפס מעשה הוא נופל בכל רע. הפחד היותר מזיק הוא הפחד המחשבי, שממיל הדמיון הכוזב על החלק היותר עדין ויותר מפואר מן המין האנושי, שהם עומדים לנס, להיות לאירות מזהירים את דרכי החיים אל הכלל כלו, הצללים הנם הולכים המיד בעקבות האירות, ולפי מה שיגדל כשרונו של אדם להבין ולהשכיל, כן הוא גדול פחדו-המדומה מפעולות המחשבה. יותר מכל העמים המוכנים להשכיל לחשוב מהשבות, באופן מכנס ומקשר את כל פזור ונפרד שבנשגב וקדוש לחטיבה אחת כוללת, בעצה ובדעת בדברים העומדים ברומו של עולם הוא עם ישראל, הגוי האחד שנושא עמו את דגל המחשבה היותר עליונה בעולם, את המחשבה הכוללת כל מה שהחכמה כולה אוגרת בקרבה, המחשבה של אחדות— האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. אמנם הוא צריך לעולם להרחיב את גבול הדעה שלה עד אין קץ ותכלית

ותכלית בלב אמיץ, בלא יראה בלא סגור ופחד כלל. הפחד „מחמת המציק אשר כונן להשחית" השפיל את הנפש הכללית של עם זה האזור בנכורה עד שנעשה מלא סגור ופחד מכל מחשבה ורעיון, וממילא מכל חפץ פועל ומעשה גדול וכולל; מפני שעיקר יסוד גבורתו הוא עז האלהים, ע"כ בחלישית הרוחניות שלו, נעשה חלש ורפה עד מאד. ההצלה היותר נכבדה לעמנו לעת כזאת היא הסרת הפחד הדמיוני הרוחני מתוך הלב להראיתו ברור כשמש, שאין לו כלל וכלל ממה לפחד. יפחדו העמים המתהללים באלילים, שלא ישבר כחם הכללי הדמיוני שפעל על הסכמתם הקבוצית, יפחדו מאור האמת והיושר כל ממלכות הרשע, שהתכלית החובקת את כל שאיפותיהם, הוא אגרוף זרין ועיוות משפט, שאור המחשבה המהורה כשהיא מהגברת הוא מראה את ניוולו, וממילא מתנתקים המאסדים הכלליים והחזק העממי יוכל לנפול ולהתמוטט, אבל למה ירא ישראל? זה העם, שהמאור היותר עליון של המחשבה היותר מהירה ויותר רוממה הוא עזו וחסנו, שהצדק היותר מהיר ויותר זך הוא הודו והדרו, תקותו וחפצו. הוא צריך רק לעלות, רק להשכיל יותר ויותר, במה שכבר קבוע וצבור בפנימיות עצמותו. או, רק אז ימלא ישועה ואורה, או יגלה לפניו כמה גדול ערכו, וכמה שפלים הנם אותם שהם דורכים עליו כרגל גאיה. וכל מה שתתגדל ותתרחב יותר מחשבתו יכיר יותר את נשמתו והדרת כבודו, עד אשר ירום וינשא להראות גלוי לכל את אוצר החיים הגנוז בקרבנו, עד שיכירו וידעו כל באי עולם כי רוחו הוא רוח ד', ונשמת שדי היא נשמתו.

אי אפשר שיחול רוח הקודש, והמאור האלהי על

ישראל כי אם כשיסיר מקרב נשמתו את הפחד הרע והפרוע,
 אשר דבק בו כמכה מלפפת, ממשיך ימי הגלות והרדיפות של
 שונאיו השפלים והרעים. גם על אישיחידיו אין השכינה שורה
 כ"א על חכם נבור ועשיר, ואינה שורה אלא מתוך שמחה, וק"ו
 על הגוי כולו. העושר הוא, אמנם גם במובן הכלל מהת
 אלהים הנתונה מטרומים, רק—עפ"י רוב—אחרי ההשתדלות
 המעשית, וברכך ד' אלהיך בכל אשר תעשה" כמו אצל היחיד.
 ויש עשיר בדעה, כשיודע לשמח בחלקו, באיש וכן בעם. אבל
 הגבורה והשמחה שהיא תולדתה היא מוכרחת לעולם לבא
 ע"י תקון הנפש, תקון הדעה והמחשבה, ע"ז יש כבר כריתות
 ברית. לא ינעתי ומצאתי וינעתי ולא מצאתי אל תאמין".
 באחרית הימים בעקבא דמשיחא, שהאורה האלהית
 היא עומדת אחר כתלנו, הנה ראשית כל ההכשרים
 היא הסרת הפחד העודף של המחשבה מתוך הנפש
 הכללית, ביחוד מתוך נפשותיהם של היחידים המצויינים,
 החנונים בשכל טוב, בכשרון של קדושה וצדק, והם הנב,
 היותר נלקים בפחד וחולשה. הדחיפה לזה היא ע"י הכח
 ההפכי—כח החיוצפה שהוכרח להתגבר בעת הזאת, שבמקום
 שמתגלה, אין שם שום פחד; אע"פ שבא מצד השפל, מצד
 השכרון והמהומה הרחוק כרחוק שמים מארץ מאותה
 הגבורה הבאה מברכת שמים של עושר הנשמה וחזקת
 צדקתה, מ"ס הוא פועל בכחו העז לקחת ממנו את החלק
 הטוב, את נצוצי הקדושה, את הפנים היותר תוכי—מניעת
 הפחד המחשבי מפני העז המיבטח הצפון באוצר חיינו. ואז
 תקבע הגבורה במשבצת הקדושה והמחשבה הפריח, אל
 תראי כי לא תבושי, אל תכלמי כי לא תחפירי, כי בושת
 עלומיך תשכחי, וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד".

המחשבות.

המחשבות הרוחניות מתחלקות ביחוסם לחלוקת עמים בשלשה חלקים כוללים: ישנן מחשבות כלליות גדולות וקדושות שאינן נוגעות כלל בנחלת כל גוי ואומה, וכל חכמי לב, וכל קדושי רוח שבכל האדם אשר על פני האדמה שוים בהן למובה „מעיד אני עלי שמים וארץ בין איש בין אשה, בין נכרי בין ישראל, בין עבד בין שפחה הכל לפי מעשיו רוח"ק שורה עליו" [תנ"כ"א] „כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו נכרי שעוסק בתורה הרי הוא בכהן גדול" [ע"ז]. הדברים הכלליים הללו מצד עוזו גבהם אינם מקבלים שום שינוי מצד המצב של האדם המשיג אותם, כי כיוון שהאדם מגיע לבון דעתו כלפי מעלה במובן הנעלה והנשגב, שבשביל כך אפילו איתן שאינם מכירים לא את ישראל ולא את אביהן שבשמים קורין לשם אלהי עולם רבון כל העולמים „אלהא דאלהיא", כי ממזרח שכש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מיגש לשמי [זנחים]. סוג הדברים מצד עצמם מאירים ומשלימים, כל זמן שהם עומדים ברום גבהם, ואינם משתפלים לרדת להעסיק עמם איזה צביון חברותי מיוחד „מזה המין נהגו גדולי הדורות מעולם לקבל באהבה את הנאמר מכל חסיד וחכם שבכל אומה" [חז"ל]. עיד מין שני יש שבעצם הדברים הנם כ"כ כלליים עד שאין הפרש באיזה שפה ולשון ומאיזה בן אומה שיאמרו, מ"מ הם סמוכים לרגשי לב ולהשפעות מעשיות באופן קרוב עד שהם מצאתנים מצד הסגנון שלהם לפי

לפי הכנה של כל אומה, לפי דרכיה ומחשבותיה. ע"כ הדברים הללו הם צריכים להיות מיוחדים לישראל שלא לערב את הסגנון המיוחד המהור שלנו בסגנון זר, דלא ליערב צולמיה בצולמא דארמאה" [זוהר]. ולפעמים ימצאו גבורי חיל חכמי לב שידעו לסנן ולזכך את התוכן הפנימי השוה בעצם להביאו יפה בסגנון הישראלי המיוחד והמהור, ואז יהיה לברכה כאותה הברכה שבאה בכללות על ישראל מהגרים המעולים: שכשישראל עושין רצונו של מקום הקב"ה רואה איזה צדיק באוה"ע ובא ומדביקו בישראל כמו יתרו ורחב" [מדרש]. ויש ג"כ מין שלישי של מחשבות של אמת ושל מרושה שהן מיוחדות דוקא לישראל, לא רק מצד הסגנון כ"א מצד התוכן והפנים, ומי שבא לערב בדברים הללו נמיעים של חוץ הרי הוא מערבב ופוגם. לאלה לא יועיל שום שינוי צורה ושום יפוי סגנון, מצדן הננו: „עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב"; אמנם הרגל גדול, בקיאות מיוחדת, וחריפות מורגלת צריכה היא המחשבה עד שתוכל לבקר בבירור בין אלה החלקים, שלא להחליף מין בשאינו מינו. ע"כ נמצא בין גדולי הדורות אחרים משתמשים מכל הבא לידם מטובי חכמי האומות אפילו בדברים היותר נשגבים ואחרים בורחים מזה לגמרי, ואחרים שעומדים בתוך נוטים לכאן ולכאן מקרבים בימין ומרחקים בשמאל, וישנם ג"כ להיפך, שזה הכל תלוי באותו החלק שהענינים הנדברים מגיעים לשם. והרגש הקדוש הפנימי מנחה את קדושי הרעיון למטרה היותר טובה „עין ד' אל יראו", „ותימת ישרים תנחם".

כשהלאומיות מתנברת בישראל, בדרך הראוי לקדושה

לקדושה ולברכה, צריכה היא לעולם לכונן, לרוסם ולשגב את הצדדים המיוחדים לנו שאין בהם חלק ונחלה לזולתנו, להרבותם ולהרחיבם, אבל לא לזרות הלאה את כל הדברים הכלליים שבדברים שבקדושה והגיוני מהרה אפילו אותם שהם כלליים מצד תכנם וק"ו אותם שהם כלליים ג"כ מצד סגנונם, הללו את ד' כל גוים, שבחיהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו ואמת ד' לעולם, הללויה". אדרבה כשיתחוקו הדברים הפרטיים ממילא הענינים הכלליים מוסיפים אומץ ובריאות, עד שהם כ"כ מבהיקים באופן שלא די שנוכל להיות לברכה לעולם מצדנו הפרטי, עוד נוכל להרבות ברכה מיוחדת ג"כ מצד חלקנו הנשגב באוצר הכלל, „ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך, אפילו ספינות הבאות מגליה לאספמיה אינם מתברכות אלא בשביל ישראל" [יבמות].

עלינו לדעת שמצד הגזע המהור שלנו—שדוקא כשנבא עד עו ההכרה הרוסמה, כחכמה שלמה ורוח חי באמת, נדע בצדק להתפאר באור האלהי השורה עליו „ש בטי יה עדות לישראל להודות לשם ד'" — מצד האופי הפרטי הזה המיוחד לנו, הננו עומדים גם במצב הדברים הכלליים לאות ולמופת לעולם, כשנשמור יפה את סגולותנו „ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים, כל רואיהם יכירום כי המה זרע ברך ד'". ע"כ בשעה שהמדות הטובות הכלליות והדעות המהורות שנתפשטו מעמ מאור ישראל בהרבה מן העמים, כשהן נופלות ושוקעות, עלינו להחזיק בהם ביתר שאת למהרם ולזככם. אצל העמים כולם יכולים, לפי המצב ההוה שבאנושיות, רק יחידים להיות מתנשאים למדרגת הצדק, אבל אין מעמד לשום אומה

אומה בעולם שיהיה הצדק חותמה, ושיהיה היושר האלהי שאיפתה היותר אדירה ופנימית, כ"א עם ד' אלה. אנחנו הננו מוצאים את עצמנו מצד מבע לאומנו, כי החפץ הנשא לצדק האלהי שישלום בקרבנו ובעולם, זהו אדיר חפצנו הכללי. הרגש הנשא הזה דופק בחוקה בחיינו היותר פנימים, וכל מי שרוצה לחוש את נשמתו הישראלית ימצא אותה כשיבקשנה בקרבו פנימה. זהו שורש אהבת האלהים, הצפונה בלבבנו ובנפשנו פנימה; הכח הצפון הזה הוא גנוז בקרבנו, מתגלה הוא בכל הודו ביחידים, ומושרש ג"כ בלב כל איש מישראל, הסובל כ"כ כדי להיות נספח על נחלת ד'. אין הידיעה מהסבה הגורמת להיות כ"כ דבק בעמו הנרטשוהנרטם מעכבת לגמרי את העובדא כי החיים בפועל המה יותר חזקים מהדעה והרעיון האנושי הכהה והחלש—אבל בלב כל יחיד מישראל ממיר ונעלם נקודת חיים נפלאה להיות דבק דוקא באומה זו שמקור חייה נוזל ג"כ בקרבנו, ומבע נפשה הכללי הוא החפץ האדיר לאור האמת והיושר האלהי הזך והמתרום שיגלה ויראה בפועל בעולם. כל המעשים כולם, כל המצות, כל המנהגים, אינם כ"א כלים רבים המכילים בקרבם כאו"א ניצוצי אורה אחדים מהאורה העליונה והגדולה הזאת, שלפי חסנם של הכלים, לפי מהרתם, ודיוקם המכוון, בדמות הדיוק הבלשני לעומת הרעיונות הפנימיים שמתבטאים על ידו—כך האורה מתגדלה; ולפי מרבית הדעה, השכל וגדולת המחשבה והרחבתה, כן מל החיים מרטיב ומחיה את כל לב שוקק וכל נפש צמאה.

שמא לא ימצא האדם בפועל, את היתרון המוסרי שלנו

עכשיו

עכשיו, נאמר לו: כשהבקש בכללות האומה בודאי תמצא. ולא עוד שאין הדבר הלוי עפ"י הצדק שבפועל, שישנם כמה דברים המונעים ומעכבים אותו להופיע בגלוי, כ"א ע"פ כשרון הצדק הגנוז בכח בכלל האומה, והכשרון הזה הוא כ"כ גדול ונשגב, עד שהוא עולה למרום הצדק האלהי, וחפץ דוקא בצדק עולמים! מוכן הדבר שמעלה אדירה כזאת בעיקר הטבע, מזכות אבות, משורש הגזע, אי אפשר שלא יגדר עמו, כל זמן שלא יצא אל הפועל גם כמה חולשות הרפיונות, כטבע כל כח גאוני שמאבד איזה כחות צדדיים מדי גדלו, אמנם הוא כ"כ גדול, כ"כ נשא ונשגב, עד שכשיצא אל הפועל ברום עזו, ידע איך לכלכל הכל במשפט „ממנו יתר, ממנו פנה, ממנו קשת מלחמה, ממנו יצא כל נוגש יחדו“. ואז בתוקף שלמותו הוא משלם נחומים ג"כ בעד כל המגרעות והרפיונות שסבב מדי אספו את כל כחותיו להנקידה העליונה המתגברת באדירותה, „כי שמותיך יחרבותיך וארץ הריסותיך, כי עתה תצרי מיושב ורחקו מבלעיק, תחת בשתכם משנה וכלימה ירנו חלקם, לכן בארצם משנה ירשו שמחת עולם תהיה להם“ במהרה בימינו.

דרישת ד'.

הלא אם עייננו על הדבר עיון אמתי, היינו מוצאים אותו על אמתו ומטיבים לעצמנו; ומלמדים אותו לאחרים ומטיבים ג"כ להם הוא כה שאמר שלמה: „אם תבקשנו ככסף וכמטמונים תחזשנה אז תבין יראת ד'“.

[הקדמת ספירת ישוים]

לב מי לא יהמה למקרא הדברים הללו ביחש להלמוד של הענינים התלויים בתלמודה של חלק העיוני שבתורה, אבל כמה מעטים הם שמכינים את עצמם להבין ולציר איך נראה הוא הדבר שאנו קוראים אותו עיון אמיתי? אין לך מקצע של מדע שבעולם שב"כ יהיה נקל לתן לעיונו פנים של קטנות, של חישך ושל קמוץ, כמו שנקל ועלול הוא הדבר באותו המדע שאנו קוראים אוהו בשם הבינה של יראת ד'. ואין זה פלא, שהרי הצללים המה תמיד נמדדים לפי האורה; ולפי גודל המרחב וההתפשטות של סעיפי כל נושא, כן יהיה רוב השגיונות הנמצאים במושגיו. וכאן יש לנו עסק עם שלשה ציורים, שהם רחבים וענפים עד אין קץ. ועל פני כולם פרושה היא הרשת של המון השגיאות, המשימים עלמה על העינים של אותם שאינם מתגברים להיות מציצים מן החרכים בגבורה ודעה נכונה; „אז תבין יראת ד'“, הרי יש לנו עסק עם מושג האלהות, מושג היראה ומישג הבינה, ושלשה המושגים הללו הלא אין שיעור לרחבם והקיפם, עמקם וגבהם, וממילא אין שיעור להמון המושגים המתעים שבאים עמהם

עמהם, כל זמן שיחסר זיקוקם וברורם. ומוזה אנו סובלים, זה הוא סבת גלותנו וענינו, „גלה עמי מבלי הדעת“ „ישראל לא ידע עמי לא התבונן“ „כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לוי“, ובהתחלת הנסיה לשקיעת השמש של ממלכתנו בימי רחבעם, נאמר „ויעש הרע כי לא הבין לבו לדרש את ד'“ [דה"י].

מניעת דרישת ד' והסרת החפץ מהמדע העיוני היותר מאיר ונשגב, נעשה בתחילה מעצלות; מנסיה לדברים רק גסים וכקלות דעת, אבל במשך הזמן, האומה מתרגלה עם חליה, ונעשה לה כמבצע שני, שאף אם תהעירר ההעוררות קלושה לשוב להאיר באור הדעת את ד', לא, תוכל כ"כ על נקלה; ההרגל של המחשכים, והמאסרים הצרים של הפתרונים הרמיונים לכל הדברים הרמים שהעולם משותת עליהם, עושה את האדם אסור בכבלי ברזל, עד שאם ירצה לפתח את אסוריו, ירגיש בעצמו שהוא נעזב ונחלש, וכאלו בור הסוהר וחשכתו הוא מעוני המבועי, הראוי לו, „שהני כבור תחיה, בכחשכים במצולות“, „כלוא ולא אצא“. הפתרונים הבהמיים הבאים מהרמיון הפראי לכל השאלות היותר נשגבות שכל חיי הכלל והפרט תלויים בהם בפרום השתלמותם, נעשים כ"כ דבקים עם הנפש הכללית עד שנראה, בסקירה הראשונה, שאם יפרש האדם מהם ותחתיהם יקח לו מושגים מאירים ברורים ומהירים, ישאר כאובד דרך, באין חום בלב, באין מחשבה ומעמד לרוח, ולמהלך החיים. זהו המצב השומם הבא מרפיון ידים מאודה של תורה, „נתנני שוממה כל היום דוה“, ולא עוד שידמה שכל חיו המוסריים הנם מחויבים לינק דוקא מציורי הפתיות מהגיונות

סהגיונות של עורוץ ואי דעת, ואם אור נונה יופיע, שוב אינו מוצא את דרכי המוסרי—לא האישי, ולא הלאומי, וק"ו שלא הישראלי—ואם יחפוץ להתאמץ וללכת במסילת הדעת ידמה לו כאילו עולמו נחשך, וכאילו כל סיתריו נתקו, „אז יקדאוני ולא אענה ישחרונני ולא ימצאינני, תחת אשר שנאי דעת ויראת ד' לא בחרו". להכשיר את האדם ומכש"כ את האומה, לצאת ממצב אל מצב בהלך הנפש—מחושך אל אור ולהיות עם זה שלם בכל האור והטיב המוגבר ומפוזר עם כל המון המחשבות, הרגשות והמעשים וכל הבנית החיים שהיו לו עד כה, אין דרך כ"א ע"י הצירוף הבא ע"י יסודין ודכדוכי הנפש „כי נר מצוה ותורה אור, ודרך חיים תוכחות מוסר". העם או האיש שבתוכו חי כשרון פנימי לאור ולטוב, אלא שעזיבה איננה יחסרון עבודה רוחנית הראויה לו הטילו עליו צלמי בלהות רק או יכיר את עצמו; רק אז יחוש את עולמו הפנימי באמת לאמתו רק ע"י דכדוך היסודים, אלפי המעשים, הפרמיים והבלליים שכבל מרחב החיים, הנם רק כלים שבהם תהגלה הנפש ע"פ ההכרעה של הנקודה העצמית של הווייתה, כשהיא טובה במקורה, כשהסתכלותה העצמית על טוב החיים הוא מלא צדקה וברכה, תושבת רק אז מטהרה ע"י המון המקרים של החיים שיצינו לפניה את החיים לא ע"פ הכרתה העצמית, כ"א ע"פ אותן התכלים החיצוניים הנסוכים בהם מן החוץ, ואם התכלים הללו יהיו ג"כ מלאים גסות, טומאה ורשעה, אם רק נעימים יהיו להחוש הברברי של האדם תוכל לשכוח על ידם את עצמותה ואת סגנון החיים המתאים עם ערכה הפנימי בסיליק המהומה של התכלים הזרים. היסודין מונעים את האפשרות

האפשרות, מלצייר את ערך החיים בנעימות ע"פ המילוא של הכקרים החיצונים בהיותם כולם רעים ומרים, ע"כ רק אז יבא העו הפנימי והחיים יתיצבו ע"פ ערכם העצמי, וכיון שעולמו הפנימי הוא באמת מיוסד על האור ועל הטוב, כ"א שאותי הזיוף של העולם החצוני הביא עליו את המארה ואת המגערת, כיון שנעשה ע"י היסורין הרבים נכנע ומוכשר להסתכלות פנימית, כבר הוא נמוח שבצאתו מהחושך של ציוריו הרגילים אל האור של הדעה והדרישה, יהיה תמיד מוכשר להעתיק את כל הטוב והחיים גם אל המצב החדש הנאיר והאמיץ. זאת היא הטובה שיוצאת לכנסת ישראל, אשר „בארם עברה ברית ותלך חושך ולא אור" בימים שהיתה מיכשרה לפתח ולשגשג, עד שלמרות הבשרון הנשא הגנוז בתוכה לאור האלהי לאור האמת הצדק והדעה, אבדה בכללותה את ההרגל של שמוש האירה, והאור הגדול המופיע בקרבה מאור תורת חיים ודעת אלהים אמת הוקדר וחשך בערפיה „אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם". ההרגל המאפיל „מקור הברזל המפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים" גרם שאם יחדר אור דעת, אור שכל מהור ומתנשא נגד עיניה היא חושבת כאילו עולמה הרוחני מתנווד מתחת רגליה, ולא תוכל למצא מעמד מוסרי, לאומי, דתי, אלהי לצביון חייה. הגלות כור הברזל זקק וצרף את האומה, הוציא מן הכח אל הפועל את דעת עצמותה, את נשיותיה הגנוזות, הטבעיות לה, לצדק לאורה, לחיי יושר ומהרה, באופן שבכל פינות שתהיה פונה בכל צורה שהחיים יראה לה על ידה, תכיר את האור ואת הטוב. ע"כ רק עכשיו תוכל לקבל את הכל, את כל שפע הדעת, את כל חכמת החיים, את כל המאור הפנימי

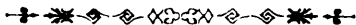
הפנימי שבתורה, ועל פי המאור הגדול המזהיר תדע איך לכון את כל מסילותיה ואת ארחות חייה, תדע להכיר ביתר שאת ומעלה את ההוד הקדושה והתפארת שיש באוצרה „אור עולם באוצר חיים“.

להשכיל אנחנו צריכים קודם שאנו באים להיטיב; לפתח את המחשבה הטובה שלנו ממסגרותיה—קודם שאנו מטיבים ומשפרים, עפ"י הצד הרם שבחסידות, את מעשינו.

כל מה שיחסר לאדם מחכמות העולם, נגד זה יחסר לו עשרת טונים מן התורה, אמר רבנו הגר"א ז"ל לנאמני ביתו. ע"כ עם הגברת עז התורה, הרחבת החכמה העולמית לפי האפשרי מוכרחת היא. אם אי אפשר לו לכל בן תורה להיות חכם רשמי בכל מקצעות המדעים, אבל אפשר לו להיות איש יודע את המצב הכללי של החכמות בעולם ואת פעולתם על החיים; למען יכיר את הסגנון הכללי של צביון הרוח שבדורו, כדי שידע איך לפרנסו ולהטיבו. אמנם לא רק בחכמות המפרנסים רק את המחשבה יספיק לאדם להכיר על ידם את התורה—התורה תכלול ג"כ וביותר את הרגשות, את הלח הפנימי והעצמי של החיים—שלהכירו יפה צריך שלא יהיה זר לאדם גם כל רגשות החיים ההויים בעולם ונהוג בדור. מוכן הדבר שלעמוד על מצב החכמות די לאדם בלמוד ועיון, אבל לעמוד על התוכן של רגשות החיים צריך לזה ג"כ בריאות הגוף והנפש. ע"כ החובה הראשית הוא לכל תופשי התורה, ביחוד בימינו, להשתדל בהנהגה כזאת המביאה בריאות וצהלה ומצב נורמלי לגוף ולנפש, כדי ש

שעם ההסתכלות הטובה במצב החיים יוכל להכירם ולהבנם ולהרגישם, רק אז יהיה ראוי לתמס את ההבנה באורה של תורה, בחלקים היותר עקריים למוסדי החיים שהם חלקי הרגש, וסגנון החיים בכללם.

בעיון אמיתי כזה נוכל באמת להיטיב לעצמנו וללמד לאחרים ולהיטיב להם ג"כ „אז תבין יראה ד“ ודעה אלהים תמצא“.

דעת אלהים.

כל חזיון, בין מוחשי בין שכלי, הבא להתיצב במצב של פגישה יחושית, אצל כל חש, וכל משכיל, מיד הוא מעורר רגש או מחשבה, שהיא כפולה, אחת שהיא שתיים, מצד עצמו של החזיון ומצד תאריו המתייחסים אל הנושא העסקן באותם הדברים. מובן הדבר, שנדרך האומד של המחשבה הרמה יהיה עיקר החשיבות של יקרה החזיון הלוי בעצם ענינו, ובזה תהאים המחשבה היותר רוממה, דוקא להמחשבה היותר ילדותית, שגם המחשבה הנמוכה והשטחית לא תכניס בקרבה שום רעיון המעתיק אותה מעל עצם חזיונה, כי הלא אין המחשבה הפעימה יודעת כלל את משפטי החוש והמוחש, ולא את ארהות השכל והמושכל שבעיון; אמנם המרחק רב בין שתי הנקודות, מ"מ הם דומים לפנישות של הנקודות הקצוניות שבקו ההיקף שהמהלך היותר גדול הוא, דוקא המביא את הנקודות במעמד של סמיכות.

המחשבה המתרוטמת מעל השטח הנמוך, היא כבר מבחנת שהנבחר שבעסק חושה ושכלה יהיה העסק בתארי החזיון מצד יהושם לה. ובזה היא מסירה מעליה את התמהון ואת הערבוביה הנאים להגלי דבר זר, כי כבר אין כאן דבר זר באמת, כ"א היא עסוקה בחלקים מחלקי הויתה. ואם יהיה החזיון דבר נעלה ומרומם, מקור שאיננו נשאב ונפסק כ"א מעין המהגבר, אז תהיה שרויה המחשבה תמיד בנחל עדנים, של שאיבת אוצרות חיים חדשים קרובים לה המביאים לה אורה וצהלה, זיו חיים ומנוחה.

ואם יהיה החזיון ההוא נושא כזה, שבכל נקודה שתתגלה סמנו ברגש ובמחשבה, תהיה מקבלת אל כל טוב ונועם, אל כל הוד ותפארת, אל כל חסד וגבורה, אל כל שכל ואורה, אל כל מה שהוא טוב והוא נשא, הנמצא בנפש ההוגה והחושב. — אז הצא התאמצות מבעית מהצד היותר עליון שבתשוקות הנפש, לסלול מסילות, איך להגדיל ולהתמיד את היחש שבין המחשבה והרגש אל אותו החזיון, שתאריו הם כ"כ כקבילים אל הצד העליון והיותר טוב שבקרבו. ואם עוד המצא המחשבה שאותם הנקודות שבקרבה מצד היותר טוב והיותר עליון, המקבילים אל החזיון הנעלה, הנם מצד אחד כ"כ קטנים בשיעורם ומועטים בערכם, מול האוצר הטוב שהם מוצאים בהחזיון עד שהם נראים כאלו הם נדעכים וכבויים, וכל מה שיהיה נחשב להם לנשא, לגדול ואדיר ומאיר, נחשב כנגד אותו האורה המתגדלת ע"י החזיון כאין ואפס וככל זה מצד רוממות החזיון עצמו, שתאריו המתיחסים נפגשים בה, מתגדלות ומתאדרות כל אותן הנקודות הטובות והמאירות שבאוצר הנפש, ומתמלאות בכל עת כח יותר נאדר, וזו שכל יותר גדול וחפץ של יושר יותר מפואר ומתרחב ועדן אהבה יותר מהור ומרום. אז התשוקה של התמדת המצב היחושי והגדלתו מתגברת עד עומק נקודת חפץ החיים עצמו, ואם אח"כ יתברר להמחשבה שכל הטוב, כל החיים, שכל הנקודות המאירות בקרבה מאז, הם באמת באים מאוצר החיים של אותו החזיון לבדו, אז תקבע התשוקה היחושית את מקומה, לא רק בנקודה המרכזית של החיים המחשביים וההרגשיים, כ"א תשארה כלה, חיה וקיימת, עולה ופורחת, רק באור החזיון אוצר חייה, ומעון

ישעה וזיוה, כל זה המצב המענג, המערך והמחיה, יוכל לבא רק מהמחשבה המבוכרת, שכבר הורגלה להתיחס אל החזיון מצד תאריו היחושיים לה, שאז נעתק מאור הנפש המאפל של הזרות הבא עם כל עצם שחוצה לה, מה שא"כ אם המחשבה הילדותית לא תזוז ממקומה, וכל שיחה ושיגה יהיה רק עם העצם, — החזיון שהוא מרום ונשגב, אז התע במסילות זרות לרוחה; אמנם התכבט לפעמים, מגודל ועצם של החזיון, גם לפעמים תכנס בה איזה חמדה שירית רפויה — אבל לא תוכל להחזיק מעמד בהיים. ואם רוממות החזיון יהגבר הרכה בשרעפיה, תהיה מוכרחת להסב פניה ממנו, ואם לא תוכל על נקלה לעשות זאת מפני גודל האורה והחשיבות שזכר הסכינה בהם מעט, לרגלי ההזרחות הראשונות שהיו עדיין בלתי נעתרות, תחל אז לבקש דרכים, איך לסקל לפניה מסילת הבריחה, והם מתפרדים לדרכים שונים: אולהסב עין לחזיון אחר שאיננו כ"כ מאיר וחודר, או למעט ע"י חנוכים ותרבויות שינות את נטייתה העתיקה לנשגב ומרום, עד שתוכל ג"כ למצא מחשכים לעמוד שם כמעמד של הסתפקות בעצם מציאות החזיון הזר ההוא, ומוזה עוד צעד לידי הכחשה וכפירה, שכל אלה לא היו צריכים, ולא יכולים לבא ע"י הסדר של המחשבה הברורה, העסוקה עם התארים המתיחסים לה שאז נאגדת היא לא עם דבר זר כ"א עם עצם חייה.

המחשבה הראשית של האדם, בדבר האלהים היא מלבנת, באיזה מדה בכח, גם את המח והלב היותר ריק ויותר נבער, הסדר והמשטר הזיו והחיים שבמציאות מוכרחים להבריק בנפש, את הברק של הגודל והטוהר, של החיים והעצם, שבמקור הכל.

המחשבה הילדותית שהיא גם הנשאה מכל גם הנמוכה מכל אינה יודעת לעסוק רק בעצם. והעצם הלא לפי מושגה היא נכר וזר לה, לא תוכר להכירו כ"א בדרך ארעי, וכשהיא רואה שהוא מקיף את כל חייה, את כל רגשותיה והיותה, עד שכמעט לא נשאר לה מקום לרגשי עצמותה שוב היא משתמטת ממנו, ובזה מהחילים נמיות הדרכים, עם צרופי הרמיזות וערכובי האור והחושך ולמות של עבודה זרה ושל כפירה תוצאות.

האידיאלים האלהיים, וההמדה הפנימית, הרוממה והעצמית אליהם, להתרומם אליהם, לצירם בשכל וברגש. ולהגשים דוגמתם בפיעל של סדרי החיים, הם הנם הילדותיה של המחשבה המבוכרת שלעילוייה אין קץ ותכלית, והיא הולכת הלוך ואור, היא נותנת מקום להארם להרחיב דעתו, ולמצא את ערכו הפנימי באופן היותר טוב, ובצורה היותר נשאה; היא הולכת ומאירה לו תמיד באורה אחר אורה מנגמה דוממה, לרמה ממנה, ומאיראל נשא ונישגב ליותר נשא, עד אין קץ ואין תכלית . . .

דעת אלהים שבדרכי ד', הנשאים והנצחיים, העומדים סעל לכל גכול, לכל מסגד של זמן, ושל מקום, הם שוללים את ההכרח המבוער והנשפל של עבודה זרה, ואת החלי והבזו ואת האפיסות של הכפירה, והספקנות וכשהם זורחים בלאט שלם בכל מילואו, בהיותו, ותולדתו, בנטיית גזעו, ותפארה אבותיו, עד שהוא מוצא בקרבו את החשק והעז, של ההשוויה, וההתאמה למרומי האידיאלים האלהיים, עד שגם מה שהוא מרחיב את עצמותו, את מקומו, בעמים ובעולם, בתוך תוכה של נמיה זו, תשכון השאיפה האידיאלית של כל מה שהוא

מהור וזך, של כל מה שהוא דעה ויושר, עד שהדרך הנצחית סלולה לפניו, ללכת מחיל אל חיל—עם כזה לא יוכל לעולם לשאול: מה מטרה יש במציאותו? ולא יוכל מעולם להואש מגדולתו והפארתו, מעוז ונצחו, הוא רואה את אורך ימיו בפניו.
זהו כחו של ישראל!

בכל מקום שיש יסוד אידיאלי נצחי אלהי לדרכי האורה, של דעת אלהים המהירה, מרוכז באיזה אומה, בשיעור קטן או גדול, רק ממנו הוא לה; וכל המעיב והמחשיך בנו או בעמים אחרים את האורה האלהית, את החפץ הציורי והמעשי, לשלטון של עליו כל עו של צדק ואור. זה הוא תולדה של המחשבה הזרה, שלא הדע את שם ד' ודרכיו, ואם תקרא בשם אלהים, או תפנה אל האלילים, או תחקה לפנות אל היחש העצמי של האלהות, שהזרות והריחוק יחשיך את האור ולא תקום מסנה תכונה לאומית נצחית וחזקה, ללכת באור ד'—ומבלעדי השאיפה המוסרית, העדינה הפנימית החקוקה באמת ליעקב וחסד לאברהם, הנם משתחווים להבל ולריק, ומתפללים לאל לא יושיע.

תשועת אלהים איננה קרובה כ"א לפי אותה הרוסמות המוסרית שהטביע הקריאה בשמו באומה, באנושית ובמציאות...

קוראי בשם ד', שלא ממקור ישראל, אינם יכולים אחרת, כ"א שיעשו את קריאת האחדות הילדותית, לחטיבה תכליתית. מבלעדי דרכי האורה שהם מוכרחים להיות נובעים מהאידיאלים האלהיים, שלא רק בנפש יחידית של אדם נעלה הם קבועים, כ"א בצורתו של יעקב בכללו

בצורה

בצורה הלאומית של כנסת ישראל „מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל“, והיא הולכת ומתעלה, בין בעליתה, בין בירידתה שהוא לעולם צורך עליה.

השנאה לישראל במקורה הפסיכולוגי נובעה מהשלילה של שאיפת החיים הישראלים, בסוכן הלאומי והכללי, שזה הוא נגוד שנעשה מורגש ונפעל בפועל, גם בלא הבנה ויריעה „אע“ג דאיהו לא חזי מוליה חזי“.

העסק האידיאלי להרחבת דרכי ד', מצד אור החיים, ההתאמה וההשוויה הנצחית שמוצאת בקרבה האומה כולה אליהם, הוא ספנה מקום להביעה המידית של דעת אלהים, ולהתעוררות גבורה לאומית למטרה הנצחית שלה „דוד מלך ישראל חי וקיים“ „ויעש דוד שם דעביר שמא קדישא דקוב“ה“ [זוהר]. המטרה שהיא מתאחדת עם החיים הכלליים לא תעשה את עסקה עראי, לא תשים את היחש האלהי לאיזה מקצע מיוחד שבחקירה. „כי לא דבר ריק הוא ממך“ „כי הוא חייך“ ונחלת יעקב היא בלא מצרים. בעת החדשה בשורש שרשה פגשה כל המהומה

האלילית, את חלק מנחשלי עמנו, עד שמצאה מקום ע"י שפינוזה, שנחגלגלה בפשימת ולבישת צורה בשימות שונות שהרעיון היסודי שלו הוא גורמם העקרי, ביחוד בסמיות העין וההתנכרות למכע היהדות שבקרבו, — לכהפ"ח לפי הבנת רוב העולם בו שהיא תולדה מוכרחת מסגנונו — לצאת חוץ ממקור החיים של האידיאלים האלהיים, שהם עז וגבורה לישראל עדי עד, לחזור לנקודת הקמנות והילדות, והוא דוקא למה שמופלא ומכוסה, לעצמות האלהים, ועם זה באה התולדה לעשות את המבוקש האלהי, לסיין מקצע של מחקר מיוחד, שהאדם עוסק בו

מעמ, הולך עמו קרי וארעי, והופך ממנו פניו, וכשהאנושית אובדת את דרכה הנצחי המתעלה בראש נקודת החיים, אז היא אובדת ומוכנת לכל שגיאה, ועולמה האידיאלי נחשך בעדה. — ההשכחה של האידיאלים האלהיים מוכרחת הוא להגביר שנאה לישראל, דוגמת השנאה של רומי האלילית ליהודה מפני הניגוד הגדול של עצמות הצביון של החיים כולם שביניהם, וביותר כשהיא מתעצמת באיזה צורה מדעית. אם לא היתה יד ד' על ראשי העדה האמשרדמית אז להוציא מהכלל את מי שחשב להשכיח את האידיאליות של הקריאה בשם ד', ע"י הקריאה המהטמת לעצמיות, שאין עמה לא עז ולא ענוה, לא קדושה ולא שמחה, לא טהרה ולא חיים של חפץ לפעולת אמת — בקציצת הנטיעות האידיאליות — שהיא באמת רק קריאה לאל נכר, אל אחר, והכשר גדול לבסוף להתרוקנות המחשבה שהרי אין כלל, אחר הידיעה הכרורה המבוכרת, שום ידיעה עצמית לאדם לא רק בחק האלהות כ"א — בכל מושג. וכל האמת המהור יוכל להתבסס רק על מוסד האידיאליות הטבעית להטבע האלהית של דרכי ד', וברוממות עוזם באהבתם היחושית שהמצא באומה שלמה בכל מלוואיה ונצחיותה, שרק בשלום האנושיות כולה לה שלום. — הנה לוצי המרחיקים הללו אז הלא היה איש כזה נחשב בין חבמי ישראל, ספריו היו נחשבים כספרי חקירה אלהית נאמנים וראויים לבא בקהל, ואין לשער את כח הנפץ שהיה צפון בהם, למעמד הרוחני והלאומי של ישראל, ובאיזה צורה איומה היה יוצא כשהיה גם העז העברי נוסף אליו, ואין להעריך כמה כחית היו אוכזרים ומביאים ג"כ כהלה נוראה ומחלה ממושכת, עד שהיה בא ההכשר

הגמור של התעלות הרוח עד כדי להכיר את האפיסה שבהם, ביחוד בימים שלא התעלתה עדיין תורת המוסר והאידיאליות למעלתה הפולרית ולמדרגת חכמה מסודרת, בהכשר להכנס בכל שדרותיה של החברה האנושית, שהיא נכונה להיות במיס נאמן לשערי צדק של כנסת ישראל שיפתחו בעולם. למעלה למעלה מכל שיטה אריסטוקרטית, המתגדרת רק בהגיונים יבשים, שתו המית חקוק על מצחם. „לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דומה“. כמה היו פועלים להזיק— אם היו נכתבים בלשון הקודש והיו מתובלים ג"כ בדברי תורה, בגילוי פנים שלא כהלכה. . . . יותר ויותר מזה שפעלו כל אלה בהיותו יושב הרחק מן המחנה בדרך ונבדל. אמנם כח נערץ כזה, אע"פ שמקורו ובסיסו הוא אלילי, לא היה אפשר כמעט להופיע כ"א ע"י איש מזרע ישראל, שהמחשבה של האחדות האלהית הכתה שורש כ"כ חזק בנפשו, עד שרק הוא היה יכול להוליד צל חשיך נורא כזה ע"י האור הגדול שקבלו בדרך שבורה ומעוותת, שרק בעמל רב. ונסיון כביר הננו מוכשרים להוציא גם מהרסון הזה המעובה בקליפתו איזה תוך תמציתו, הראוי להתקיים אחרי מירוקו ליבוננו וצירופו.

אחר שהוסחה הדעה האנושית באופן סיסתמתי— מפני שנסתם לפני האור החפשי, שהוא מקור האידיאליות— מדעת דרכי ד', ירדה האידיאליות האנושית קמעא קמעא, עד שהוכרחה לפנות אל חמטריליות שנמלה ממנה את זיו חייה, נחסר האור והנועם של ההתענגות על ד' הישרה והמהורה מלב בני אדם, עד שרק זיו קלוש וארעי תוכל להזריח תחת האור הנצחי העליון והנאהב עדי עד, וזה הזיו המועט הוא כחלום חזיון לילה, שעובר

ונודד, ואח"כ הוכרח להתהפך למאסה של כל קישמ ודה, ביחד עם השנאה האיומה לישראל בין ממקורים דתים בין ממקורים כפרניים. עכשיו הגיע הזמן שיראה ישראל את עויו והדרו, בין בשלילה—לעקר את האשרה, של שלילת האידיאליות והחופש האלהי, מסורש שרשה. בין בחיוב—לרומם את האידיאליות, את האהבה לדרכ ד' הנטועה בנפשו הלאומית פנימה, והיא הולכת ועולה פורחת ומתגדלת, לרגלי כל מה שמתגבר מקור ישראל, העם האחד שהאידיאה שלו היא להחיות בקרבו את היסוד המוסרי, לא רק בצדו המעשי לכרו, כ"א גם בצדו האידיאלי שהוא מטרה בפ"ע בתור התכנית העליונה של החיים, והצד האידיאלי לא יושלם לעולם בעז גבורתו, עד שרק הוא יהיה הכח המניע את הגלגל הקולטורי לכל צדדיו המרובים, כ"א כשיהיה נובע ממקורו האבתי מאותו המקור שכל הטוב של המציאות נובע ממנו, הטוב האידיאלי האלהי, "ולי מה יקרו רעך אל", "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים" והוא סובל גורל נורא בחפץ פנימי לעמד בחיים מיוחדים כרי שעל ידו, "יתגדל ויתקדש שמה רבא בעלמא די כרא כרעותיה".

במעמד הנפש פנימה יש עריגה אל העצמיות של כל נושא חביב, שהוא מקור להתוארים המתחשים, אבל לא תכנס התשוקה הזאת לעולם בגבול הכרה מסומנת, אם תרצה ביחש האלהות להתפרנס מזה, יש לה רק שני דרכים: הפרנסה ההתרגשית של שפיכת הנפש שהוא ג"כ מקור לרגש הדתי, או ההשכלה הפילוסופית, האסכולית, שהשלילה היא כחה ועזה. אמנם זאת השלילה היא הטובה והנחמדה שכשהיא מתערבת עם הרגש המבועי, המיוסר

המיוסד בעומק הנפש מצד העריגה העצמית, לנשא ומרוסס מכל רעיון ורגש, תחולל סדרים נאים ומתוקנים בארחות החיים ויתסדר דברים תיאולוגים הגונים וישרים.

אמנם הרגש הנשגב לבדו איננו יכול להתגלות בחיים כמדה וכמשמר, בין מצד רומו ועזו של המבוקש בין מצד שכל מושג איננו נמצא לדורשיו כ"א מצד היחש, ע"כ יש בעריגה העצמית מין נמיה של חפץ שא"א להתמלא, שיוכל להחשב בכלל חולי מחליי הנפש יותר ממה שיוכל להכנס בכלל תשוקה בריאה טבעית, "סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני", ואם יעזב לבדו, בלא עבודה שכלית המטפלת בו, יוכל לחולל מחשכים רוחנים רבים מאד, והמחשבה המטפיסית, העסוקה בדרכי השלילה, הטובה, שכללה היא התעלות הכרת האלהות לפי התכונות השליליות שבפילוסופיא הרגילה, היא אמנם הנה בעלת חשבון ודעה, אבל לא תתן להחיים מזון מערן ומבריא חיובי, ע"כ גם הרברים הנולדים מחבור שני אלה יחד, אינם עדיין מן המיבחר ואינם ראויים לקליטה קבועה באוצר הרוח האנושין להקבע בתור מקור חיים לעדי עד, רק חלקים מיוחדים בשדי המחקר והרגש האלהי ימלאו אלה הקצוות הנאות במשא ומתן עם העצמיות האלהית, אבל לא כזה יהיה נמוע עץ החיים, להחיות עם רב. השאיפה להאיריאלים האלהיים, כשהנקודה העצמית המסתתרת בקרבה, מעבר מזה, והמחקר השולל המשמרה מצללי דמיוני שוא מעבר מזה, הם מתלויים לה, או היא פורצת דרכה, "מחצבת רהב מחוללת תנין שמה במעמקי ים דרך לעבור גאולים". השאיפה הזאת צריכה היא להתגלות באומה שלמה המוכשרת לה, והיא נתגלתה

בישראל, כטבע הנשמה הלאומית הכללית. רק לעת התמוטטות הרוח היה צורך לאמוץ של סער מצד הרגש העצמי מצד עצמו או מצד המחקר השלילי, ולפעמים משניהם יחדו, אבל לא בשני אלה נמצא הסגולה העברית במילואה. הרגש של השאיפה העצמית לאלהות הוא רגש כללי לכך נכרא בצלם, והכח המחקרי הוא דרך השכל לכל חישוב והוגה מכל עם ולשון, "ואם יאמר לך אדם יש חכמה באדם תאמין"; אבל התשוקה להרחיב את האיריאלים האלהיים ולחיות בהם בחיי הפרט והכלל, לראות בתפארת עום באומה ובעולם, בכל עזה ותקפה עד כדי שתהא ראויה להיות נשמה נצחית לעם שלם, וממנה לעולם כולו עדי עד, בכל צרדי החיים ההוים והנצחיים, זאת היא נשמת התורה הפנימית, תורת אמת ותורת חיים. דבר זה הוא מיוחד לישראל בתור אומה יחידה בעולם שעל העמרה העליונה הזאת כדאי לסבול—

„צרור המור דודי לי אע"פ שמצר לי ומימר לי דודי לי"

כשזנח ישראל טוב, כשנאבד ממנו ערכו העצמי ולא הכיר את יתרונו, עד אשר זנה, אחרי אלהי נכר הארץ, נאבד ממנו ג"כ דעת ערכו. ע"כ כאשר מהתשוקה הבריברית, שהיא אמצה את כל גוי אדיר מעריצי גוים של העולם הישן להרחיב את גבול ממלכתו, התעלה: „מלכי ישראל" גם הרעים שבהם, „מלכי חסד" היו, לא היה אפשר לרוח גבורה ועז חפץ מוסרי להגדיל את כח הלאומי המדיני, למצא מעמד הגון ואבותינו אלה אשר בימי עום וגבורתם הפולימית עזבו את צור ישעם והלכו אחרי ההבל ויהבלו, כיון שנתעלם מהם ערכה הפנימי של כללות האומה. לא עסקו בכבוש ארצות ולא השתדלו להגדיל ממשתלם."

הרמב"ם

(הרמב"ם באגרתו) כי נטל מהם זיו החיים האידיאלי, המחיה את האומה ואזרה בגבורה, ונתעלמה מהם המטרה המוסרית הגבוהה הנמצאת בנדולתם של ישראל בעולם. „כי לא בחרבם ירשו ארץ וימינם לא הושיעה למו כי ימינך וזרועך וזרועך וזרועך כי רציתם, כי בך צרינו ננח בשמך נבוס קמינו" ובכל מקום כשיש הכשר לאידיאלים גדולים להיות מחיים ומעידרים, שוב אין אידיאלים קטנים ושפלים, מאירים שם, „ושרגא במיהרא מאי סהני". ע"כ רק הארת האידיאלים הצפונים, האידיאלים האלהיים, שהמה גנוזים בנפש האומה, רק על ידם תגלה העצמה הלאומית, ורוח ד' הפעמנו כימי עולם, ע"פ איתו הסגנון שהחיים השלמים והטובים נכונים הם לקבלו ולהכירו גם עכשו, כי „מלכא לבושיין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא" (זוהר). וכל מהלך החיים, של תורת אלהים חיים, אשר לנו, בין למודה בין עשייתה ושמירתה לכל פרטי הסתעפותה, עפ"י הקבלה והמסורת הנרבקים בנשמת האומה במהלך טבעי והיסטורי הוא רק דרך אחד לגלות ע"י את המאור של השאיפה האידיאלית-האלהית, שבכלל האומה לפרטי פרטיה וסעיפי סעיפיה שמהם ועל ידם התעלה ותתרומם במקורה הכללי—שכל מה שנתן יותר מקום לזרם חיים זה הטבעי לה להתפשט ולשטף בקרבה כל מה שנכין לו יותר כלים, מכונות, לבושים ואפילו קישוטים, כן יתפשטו אכרי האומה וימלאו רוח חיים, וכח פועל, שכל העולם כולו כדאי הוא לו. אותם שסברו להסביר את כל המושג האלהי בישראל בתמצית של רגש דת רגיל לא מצאו חפץ בקיום המעשי של תורה ומצותיה בפועל, ומשורש זה יצאה אח"כ שנאה כבושה ובוז נמרץ

להחפץ הלאומי הישראלי, למרות הכבוד הגדול והאלהי
שלא יכלה גם המשטמה ההיא למנע מן התורה.

הדמיון הכוזב שאפשר לקבל תמציתה של תורה
בתור רגש דת שאין לו יחס לעצם סגולתה של האומה,
בחיה היותר שלמים החברותיים והמדיניים, גרם ליקוי
גדול לחלק רשום מאד של הבין האנושי שיכול רק אז
להתרפאות ממנו, כשיפלוט את מה שבלע מרגשי הדת
המופשמים, שקרעם בחיקת היר מעין החיים הכללי של
תורת ישראל המשולב דוקא עם נשמתו הלאומית, וממילא
יוכל אח"כ לשוב לקבלם בצירוף כל האירה המקורית
שהיא מוכרחה להיות נשאבת דוקא מטבע האומה המתגלה
באור הורתה ושם השם, הנקרא על שם האצילות.
האידיאלים הנשגבים ונחמדים מעולם עד העולם יקרא
דוקא אלהי ישראל או תהיה השפעה קולטורית אמתית
לישראל בעולם שעם חשוב משפיע לא רק בפרט נפרד
ממנו, כ"א בכל עצמיותו. כל זמן שאין החפץ העז
והטהור של האידיאלים האלהיים, והוצאתם אל הפועל
במהלך היסטורי חי, קים ומתמיד מהגלה באומה, השכינה
היא בגלות, וכח החיים המתגלה על פני הככר של
עבודת ד', הוא כח חלש ורפה הנערך בכח החיים של
רקב עצמית נכור ענקי—מול כח חיים שלו החי ופועל,
אין הכח יכול אז לחולל לא יראת הכבוד, נשא ומרום
בהכרה עצמית פנימית, ולא אהבה חיה עזה ומלבבת
המתגברת כפרץ מים רבים, וכרשפי אש שלהבת יה.
הציור של הכבוד האלהי נעשה נפגם ולקוי, לא לבד
ביחש ההמון שלא ירומם אותו רוחו יותר גם אחרי
הודעו שבכלל ראוי ליחש לאלהים כל שלמות וכל טוב,

כ"א ליחש לכה"פ אליו, במקום חובת כבוד אידיאלית המרוסם את כל רעיון ורגש, אהבת כבוד נפרזה עד אין חקר, מאין פנות שבזה הוא מיחש להשלמות העליונה את הפחותה שבמדות שהיא אינה ראויה גם לשלם שבבנ"א, שמהקליפה העבה הזאת יונקות הן הדתות המתפרנסות ע"י הלח שבשפל מצבה של תורת אמת. ועל ידה קבלו את הצורה המפוסית של ניגוד היהדות והאיטה בעצם, וכשיפוח היום ינסו אלה הצללים העבים. אז ממילא ימצאו את עצמן שהנן נובעות לא רק ממקור התורה בהיותה נתקת סחיי האומה הנפלאה שהיא הנושא העקרי שלה, כ"א ממקור הנשבה של העם הגדול המתגלה בתוכה לעד, ואז יכור הניגוד משרשו, והסירות דמיו מפיו ושיקוציו מבין שיניו, ונשאר גם הוא לאלהינו, והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוס", ועתידין בהי תיאטראות ובתי קרקסאות שבחול שילכדו בהם שרי יהודה תורה ברבים" (מגילה). ולא בהמון בלבד, כ"א גם אצל בני הדעה שהם מהמימים את ציורם כמה שהם משערים את הטוב היוצא מהבעת הכבוד לאלהים בהנהגה האנושית, הנה תהיה להם רק הכנה לציור רפה המתישב בקרבם בדוחק ולא לרגש חי המפרנס את כל כחות החיים. וק"ו שלא יוכל להתעודד לרגש מחיה כחות לאומיים, אמנם הכבוד האידיאלי כבוד החפצים האלהיים שהתחלתם נמצא בצד הטוב שבנו בעצמנו בפרט, ובמקור הטוב של אומתנו בכללה, ועזם ותקפם, נצחם ותפארתם עדי עד, באופן שנהיה מתפרנסים מהם פרנסה לאומית כללית וקבועה לדורות עולמים, דבר זה נמצא באור ד', אלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, שקראו

בשמו, והודיעו דרכיו בעולם, שנאצו את אלהי הנכר, ונהרו אל ד' ואל טובו, ד' יראה אשר יאמר היום כהר ד' יראה, שע"י מחזה שדי יגלה לנאמני ביתו, ודעת דרכיו, המקירים ברכה טובה וחיים, לנצח נצחים, אהיה אשר אהיה" אלה הלושנים הם מחיים את הנשמה הפרטית והכללית, ותחת אשר בימים הרחוקים מקץ גאולתינו, שרחוק היה האור האלהי האידיאלי להגלות על כלל עמנו, היה ההכרח נותן שיהיה המון עמנו נוקק למצותיה של תורה, רק מצד האורה המועטת של הנקודה העצמית של יחש האלהית הכתנוצצת בנפש האדם רק ברגש, וממלאת אותו ג"כ מגור ופחד כזה, שאם לא ימצא די אונים במה להמתיקה ולהאירה, תחשיך לו לפעמים ג"כ את עולמו [ומ"מ הסגולה הצפונה של החלק האידיאלי הנסתר שהיה מתגלה ביחודי הרור היה מחמם ומאיר ג"כ את הנקודה שירדה ממרום עווה להתלבש בלבושין דחול. „עמו אנכי בצרה“], תחת זה עכשיו בעקבא דמשיחא לעת ההתגלות של האפשרות להאידיאלים הנשאים הכלליים להגלות, אז הנמיה שאפשר לה להפגע בחשכת קדרות ומאפל שרגליה יורדות מות, היא מסתלקת מן הנפש הכללית, והדור הצעיר מתרוקן מהשפעתה, ואך בפרק קמן הננו רואים בו ריקניות ושובבות, זהו מעמד התסיסה של המזיקין שנבראים בין השמשות, וריביתא דינוקי כד גדול פורתא תבורי מאני, (יומא) אבל מיד שנודיעהו בשפה ברורה את אוצרו הטוב, אז עד מהרה ישוב לאיתנה'של תורה, אבל במגמה יותר רוממה, הוא לא יעבוד את הרב על מנת לקבל פרס, הוא יעשה את הכל מאהבה מגדולה ושמחה, „ומל ד' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה

לאהבה את ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך והכניאך ד' אלהיך אל הארץ הטובה אשר נשבע לאבותיך לתת לך והטיבך והרכך מאבותיך". "והיה ביום ההוא יהיה ד' צבאות לעמרת צני ולצפירת תפארה לשאר עמו ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה".

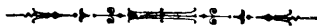
והיה ביום ההוא וכאו האכדים בארץ אשור והנדרחים בארץ מצרים והשתחוו לד' בהר הקדש בירושלם, וד' עליהם יראה ויצא ככרן חצו וד' אלקים בשופר יתקע והלך כסערת תימן".

להקל מעל בנינו איך למצא בגלוי את האידיאלים הרמים בכל מהלך החיים, של קיום התורה ומצותיה לבל יהיה להם "דבר ד' צו לצו צו לצו קו לקו לקו זעיר שם זעיר שם", כ"א מצוה כוללת חיה קימה ונאמנה, המביאה אור חיים וזיו כבוד לכל אחד מבנינו בפרט, ולכלל עמנו בכלל. למען תהיה האמונה אמינת חוסן חכמה ודעת והיראה יראת הוד והדר, של אלהי ישראל אלוה נורא הוד, המתאמת עם גדלות החיים ואיר השמחה הנהבעת בטבע מכל אדם אשר ישרה נפשו בו, ומכל עם איתן וחפץ בחיים, "ואתם בני ציון גילו ושמחו בד' אלהיכם".

זאת היא העבודה היותר קדושה של עבודת התורה בדורותינו אלה. והמצויינים שבבני תורה, בפרט אותם שמוצאים בנפשם כשרון ונטיה פנימית ללמודים מוסריים ופיוטיים, ולמחשבות רוממות בחכמות הגבוהות. החפץ הנערץ הזה אסור לכובשו ולבטלו, כ"א להרחיבו ולהגדילו ולקבע עליו שיעורים רחבים והגינים בדעת

חכמה וכשרון מדי יום ביומו, הם הנם ביותר מחויבים ליחד לאלה הלימודים את רוב כשרונם, מבלי להביט כלל אם ע"י יחודם זה יהיו צריכים לקבע להם בעסק התורה המעשית סדרים נוחים, קצרים וישרים, לדעת הלכה ברורה וסברה ישרה. ולברר כל דבר בעתו בישוב ובמתנייה ובשינון של כקיאית מחוורת בהלכות הפסיקות, וביסודי הסוגיות והשיטות, שהחריפות האמיתית מתולדה מזה ממילא לעת הדרוש. בלא טורח רב של אריכות פלפול, שרובו ניעד רק לאותן שאין להם כמה למלאית את צמאון הנפש להרחבתה של תורה, ועז החיפש השכלי בדרישה מבלעדי, אע"פ שמיעומו הוא לעולם נאה והגון, טוב ויפה אפילו להיותר עסוקים במהלכים רוחנים עליונים, אבל העסק היסודי של הנפשות העדינות צריך להיות „לפקח עינים עורות, להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חושך“.

„על הר גבוה עלי לך סבשרת ציון, הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים, הרימי אל היראי, אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם“. „והיה ביום ההוא נאם ד' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי, והסירותי את שמות הבעלים מפיה ולא יזכרו עוד בשמם, וכרתי להם ברית ביום ההוא עם חית הישדה ועם עוף השמים ורמש האדמה, וקשת וחרב ומלחמה אשכיר מן הארץ והשכבתים לבטח, וארשתיך לי לעולם, וארשתיך לי בצדק ובמשפט בחסד וברחמים, וארשתיך לי באמונה וידעת את ד'. והיה ביום ההוא אענה, נאם ד', אענה את השמים והם יענו את הארץ, והארץ תענה את הדגן ואת התירוש ואת היצהר והם יענו את יזרעאל. וזרעתיה לי בארץ. ורחמתי את לא רוחמה. ואמרתי ללא עמי, עמי אתה והוא יאמר אלהי“. במהרה בימינו.

עבודת אלהים.

כמו כר הציורים הגשמיים המונבלים, וכל התארים ילדי ההתפעלות, שאע"פ שנתייחשו כלם בתורה, בנביאים ובכתובים, ובדברי חכמים לאלהים, בכל זה לא שינו ולא פגמו את גדולת הציור הפנימי, המתאים עם קדושת האלהות, לפי המסורת והקבלה היותר צפינה וההגיון הפילוסופי היותר זך, מהור ונעלה. עד אשר דוקא השפה הפשוטה והנמוכה יחד עם ההגיון המתנשא האצור בה בכללה ובפרטיה, הם המה יחד בנו את כל אותם הפלטרין של מעלה ושל מטה, לאצור בקרבם את ההשכלה האלהית ברום גובה השתרנות ענפיה ועומק תחתיה הסתעפות שרשיה, להיות מכון לדרישת האמת והצדק המוחלט גם יחד, בחיי האיש, המשפחה, הלאם האדם והמציאות. כן הוא ג"כ המושג הכללי של עבודת האלהים, שהוא הולך יחד עם הציורים החזונים של השפה הנמוכה, ועולה וכתעלה עד רום ההגיון והמחשבה היותר אדירה וטהורה. וכשם שההגשמה הנמוכה היא ההיפוך הגמור מהיהדות ועם זה דברה תורה בלשון כ"כ חפשי באין שום מעצור והגבלה, בכל התארים שלה, והם המה דוקא הובילו אותם בצרוף השכל והחכמה, ששניהם יחד הם לעד, נר אלהים בארץ, אל מרומי מהרה המושגים, שיחידי הסגולה שבקרבנו בכל דור ודור הנם ע"ז עדים חיים וקיימים. כן המושג הכללי, שלפי קריאת השם המורגל הוא אוצר בקרבו את כל המובן של "הדת" הוא מושג "עבודת אלהים", הוא כמוהם, סולם מוצב ארצה וראשו

מניע השמימה ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו". ולפי רוב ההכשר, העלוי וההתפתחות של כשרון השכל והצדק האנושי, כך הולך המובן הכללי הזה, הולך ומתעלה. ואם יזדמן איזה דור או דורות שכל מושגיהם הכלליים נתעלו והתפתחו, ועל אותה החלקה של המושגים האלהיים לא שלחו המפתחים והעובדים יד, אז נשאר אותו הדור במצב שפל ואימלל, והבקיעים הדתיים מתרבים בו, פרץ על פני פרץ, ואין לו רפואה כ"א בעבודה שכלית מרוכה בעומק הצד הפנימי שבתורה, מצד הזיקוק של חכמת אלהים שהיא אור העולם שבתוכה, עד שההתמדה הגדולה של העובדים החלוצים השלים את המהלך הנחשל, אשר פגרו איזה דורות בההרשלותם, עד שיהרוממו המושגים האלהיים לעומת אותו הגובה של ההתפתחות השכלית והמדותית של התרבות הכללי, שעלה עליו הדור בכללותו. ובזה תהפך הקללה לברכה, כי הריחוק של המושגים הבא מצד ההתפתחות הכללית בעולם יפנה דרך לבנינים שכליים רהבי ידים. שאע"פ שכבר היו גלויים לגדולי הרוח שכדורות עולמים, שהרי הרוח הכללי של השכלת היחידים הקדמונים עומד לנס לער, למרות כל ההתגליות הפרטיות שנהחדשו, אלה הדברים עשיתים, כבר עשיתים לר"ע וחבריו" [פסיקתא], מ"ט ההכרח לבאר ולהשפיל את הדברים הנעלים, עד אותה המדה של הענינים הרגילים, אותו ההכרח עצמו עושה אותם לקנין הכלל כלו. ועי"ז מתרומם העם בכללותו, למדרגה עליונה ונשאה. ע"כ מאותו העו של "ימים רבים לישראל ללא אלהי אמת" יצא מתוק—של "כל בניך למודי ד' ורב שלום בניך".

ע"כ אין לשער כמה גדולה היא החובה עכשו על

גדולי ת"ח, וכל מי שיש לו כשרון ונטיה לדברים רוחניים ונשגבים, לקבע עיקר הלמיד והעיון במרומי החכמה האלהית, שהיא כיללת האגדה בכללה כאשר צוחו ע"ז מעולם אנשי הסגולה שבבל הדורות, מבעלי העיון בקבלה, חסידות, פילוסופיה, סחקר, מוסר לצדדיהם השונים והמסתעפים; כל הניגודים שנפגשו במחנות הללו, ומבולם על המתיחדים בדברים מעשיים לכד, לא באו כ"א מאותה הנטיה הקיצונית שנולדה בכל מפלגה לחשוב שהעולם איננו צריך לקיימו כ"א לה לכדה. ורק יחידי יחידים הסתגלו יפה אל ההשקפה הרחבה והאמיתית שלא די שהעולם כולו א"א לו לעמד כ"א ע"י ההתרחבות הגדולה של כל מעיפי הדעה וההרגשה, אלא שגם חלק אחד א"א שיהיה מוכן כל צרכו כ"א ע"י שיתוף כל הצדדים השונים והנראים רחוקים ממנו, ורק בזה וכן כמא לממלכת הדעות, גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות".

"משען לחם אלו הלכות, ומשען מים אלו אנרות", העם צמא הוא מאד למים. יסודית ההלכות הנם ג"כ אנרות. האגדה הגדולה והאדירה, היא כוללת רוי תורה וכל מחקר נשגב וקדוש, שרק מי שמשים בה למוד של קביעות מדי יום ביומו, יזכה לבא שעריה, ויבא גם עד איתה המדה להיות דולה ומשקה לאחרים, לכל דור ודור כפי צרכיו. כח החיים והתחלפית החומרים לדרבי הגדול והצמיחה להעמיד הגופים והכחות התלויים בהם על מבנם, בא תמיד רק ממצב הלח וע"י מצב הלח; המצב היבש הוא האוצר בקרבו את החומר המוכן למעשה, אבל רק המצב הלח יגיעהו לתעודתו, על ידי הפעולות החיסיות והשפעת החיים. האגדה המאגדת את הפעולות, ההרגשים והמושכלות, את הפרט והכלל, היא תחלק שלל,

היא תתן לכל חלק מחלקי האימה לכל דור ודור את מחסוריו מאוצר הכלל— אוצר החיים, ששם הוא חביון עז ההלכה וההגדה גם יחד, הדעה הבהירה והרגש הכריא והער' ביחש לדעת האלהים, הם יכולים להחיות גם עצמות יבשות.

ימים רבים נעזבה האגדה, בצדה העליון, מהמון העם— מאפס יכולת לזה, ומרבים מגדולי כשרון— מסכות של הסכמות של חולשה, שלא יכלו לעקרם כל גדולי הדורות שנלחמו כנגדם. עד שבא עכשו הכח היותר נמרץ הוא ההכרח, שהוא מפתח את כל האזיקים, רק הוא יעורר את הרוח, רק הוא יאזר גבורה בלבבות נחשלים, ולכב נמהרים תבין לדעת ולשון עלגים תמהר לדבר צחות". הרעב גדול בארץ, לא רעב ללחם, ולא צמא למים, כ"א לשמע את דבר ד'". ונעו מים עד ים ומצפון ועד מרח ישוטמו לבקש את דבר ד' ולא ימצאו. ביום ההוא התעלפנה הבתולות היפות והבחורים בצמא" [עמוס], העילוף איננו בא מצד הרעב; ההרגשה כאה שאמנם רעב יש, אמנם חסר מזון מבריא ומעורר מורגש בדברים היבשים שהם עיקר הבנין המוחשי, התלמוד המעשי והקיום, בצירוף אותו הרגש הטוב והנעים של כניעת הלב, של תמימות הרוח ושחית הנפש שהוא מעטר את האדם כשימצא בו כפי אותה המדה הנדרשת לו לעומת שארי רגשותיו ותכונותיו, כקב חוסטין בכור של חימים שבעליה", אבל "לא ימצאו", כי אין המקור של הרעב, עומד ברעב עצמו כ"א בצמאון בני וכנות הדור הצעיר, הם מעולפי צמא— משען מים חסר להם, להחיות את הרגש והדעה שהתעורר בקרבם לתחיה, ממקור החיים, ודבר זה א"א

שיתמלא

שיתמלא כ"א על ידי פתיחת מעין האגדה בהרחבה גדולה, ודוקא ע"ת"ח גדולים, וקדושים, שקנו את התורה, היראה והדבקות האלהית בלח עצמותם, ובדס-התמצית של לבנם. דוקא הם ראויים הם להורות ולהודיע שאין הלמוד של מה ששיך למחשבה ורגש, דבר עראי ומפל, גם לא דבר של רשות או איסור, וק"ו שאיננו דבר של אבוד זמן ומעין במלה, כ"א עיקר יסוד החיים, עיקר מעין הישועה. השאלות הרוחניות הגדולות שהיו נפתרות רק לגדולים ומצוינים מחויבות הן להפתר עכשו בהדרגות שונות לכלל העם; ולהוריד דברים נשאים ונשגבים ממרום עום עד עמק הדיוטא הרגילה ההמונית, צריך לזה עשר רוח גדול ואדיר, ועסקנות קבועה ומורגלת, שרק אז התרחב הדעה, ותתכרר השפה, עד כדי להביע הדברים היותר עמוקים במגנון קל ופפולרי להשיב נפשות צמאות.

המושג של „עבודת אלהים“ באופנו הנמוך, הוא מתאים עם כללות מושג האלהות כשהוא עומד במעלתו השפלה אצל האדם—עבודת עבד. והוא מתגדל והולך באותה המדה שהציור הפנימי של דעת האלהים יגדל. ואם יהיה אדם במעלה כזאת שכחותיו המוסריים והמדעיים הנם מפותחים בו כראוי לפי ערכו ודורו, ודעת האלהים שבקרב עומדת על מצב נמוך, אז מיכרח הדבר שימצא בקרבו נגוד עצום לכל המושג של עבודת האלהים. ואין שום תרופה לזה, כ"א לרוסם שם ד' בקרבו ברוסמות פנימית דהיינו ברגש נעלה וכידיעה מקפת, העולה על, ולפחות מתאימה עם שאר ציורי הגודל והשיגוב שבנפשו, ברכה בתורה תחילה, „כי שם ד' אקרא הבו גודל לאלהינו“. אמנם כל זמן שהמושג של עבודת אלהים עומד

בתור עבודה מתיחסת לעצם, ערום ומגולה מהכרות
 אידיאליות בפנימיות עצמותו של מושג העבודה עצמו,
 אע"פ שיגדל הציור המרעי האלהי בצורה מיטפיסית
 ספיריטואלית, ע"י כל מיני גדולה פלוסופית ועיונית
 שבעולם, עוד לא יצא הדבר מכלל ההשקפה הילדותית
 הנפגשת תמיד רק עם העצמים, אבל ההכרה המבוכרת
 שהיא מיוחדת לישראל, "בני בכורי ישראל", כענבים
 במדבר מצאתי ישראל כבכורה במדבר קיץ" היא העיבוד
 של האידיאלים האלהיים, לעכדם, לשכללם, להשתדל
 לשגכם, להאדירם בעם, באדם, ובעולם. וזה הוא עסק
 הדעה של "עם חכם ונכון אשר לו חוקים ומשפטים
 צדיקים ככל התורה הזאת" המלאה אידיאלים נשאים ועצות
 אלהיות אדירות ונאמנות איך להוציאם מן הכח אל
 הפועל לדור דורים, עד שהדבר מפורסם וידוע שאפילו
 השמות האלהיות, אינם מסמנים ע"פ עומקה של תורה
 את עצם האלהות, כ"א את האידיאלים האלהיים, את
 דרכי ד', את חפציו, האצילות, הספירות, המדות, השבילים,
 הנתיבות, השערים והפרצופים שמקצת תבנם האידיאלי
 חקוק וקבוע הוא ג"כ בנפש האדם, אשר עשהי האלהים
 ישר, והחפץ היותר אדיר הצפון במעמקי נפשו הוא להוציא
 את האור הצפון ההוא תמיד מן הכח אל הפועל, לקרבם
 תמיד יותר ויותר לאותה השלמות הכלתי מוגבלת של
 האידיאלים האלהיים בצורות החיים עצמם, של האיש,
 ושל הקיבוץ הכללי, של המעשה, ושל החפץ והרעיון;
 זאת היא עבודת ד' הנאורה, עבודת בנים החשים בקרבם
 יחש פנימי אל אביהם מחוללם מקור הטוב החיים והאורה.
 המושג האידיאלי הזה הוא תמיד מרחיב את הנפש

ומרוסמה, החת אשר המושג של עבודת עבד המתייחס לעבודה לעצם, בקציעת הנמיעות האיריאליות הוא יכול להשתפל למושג אלילי, כשם שמושגי ההגשמה והתארים המוגבלים והמשתנים הם עלולים לזה, הוא מקצר את הנפש ומשפילה; אמנם כשם שחמושג העצמי—מבלעדי הסילוי האיריאלי באלהות—אע"פ שהוא המושג היותר שפל, מפני שהוא מתילד מהסקירה הילדותית בתקופה שאין האדם עדיין מבחין בין עצם לתואר, שע"כ כל משאו ומתנו מתדמים לו שהם עומדים רק בחוג של דברים עצמיים, מ"מ הוא ג"כ המושג היותר עליון, שדוקא אחר שהאדם קונה לו הכרתו השלמה שכל מצוי שבעולם מושג הוא לו רק מצד תארו ויחושם אליו, הוא מוצא בקרבו עו כזה שהיחש האלהי אליו הוא יותר עמוק, יותר נשא ויותר חי מכל יחש, עד שתבלט לפניו האמת הגמורה של העונה העליונה העומדת גם למעלה מהחכמה „סה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה" [ירושלמי שבת]. רק אז יתברר שמציאותו העצמית של האדם עצמו תחשב אצלו בתור יחש תארי ויחש האלהות אליו—עצם החיים, ואמיתת המציאות, „לשארית נחלתו למי שמשים עצמו כשרים" [ר"ה]. אבל הדבר הנשגב הזה לא יצא מכלל רגש פנימי כהה מצד המרגיש, ולא יכול לבא לידי מחשבה מפורטת, ולא יכול לחולל רגשות כבירים ומעשים מסודרים וגדולים. ע"כ כל אותם אוצרות העיון וגדולת השכל המעשי והעיוני שהם מקירים מהרגש הפנימי, הנם מיושכים ומבוגנים רק על הככר האיריאלי הבא מצד היחש התארי שהוא יליד הדעה האנושית המבוכרת, שרק היא יכולה להיות גם מעשית ואיריאלית

ואיריאלית באמת, לאחר שנתבררה על העסק הכללי של חזיון המציאות בכללו ויחסו אליה. והרגש הפנימי הפונה אל עובת העצם, היא הנקודה הנותנת חיים לכל היחש האיריואלי, באשר כל האיריואלים כולם הם נובעים ממקור חיי החיים, מצד אותה ההכרה הנצחית, המתרוממת מעל כל רם, ומשתפלה מכל שפל. כן הוא כתאור עבודת אלהים שרק בעומק הרגש גנוזה היא המחשבה הראשית ע"ד העצם, שהיא הנטייה היותר ילדותית גם היותר נשאה; אבל המרחב של הדעה והדבור הוא המיד מכוון לעומת האיריואלים האלהיים, שמכילא מוכן שהם נובעים ממקור איריאל האיריואלים, חיי החיים, חפץ החפצים, רצון הרצונות או רעוא דרעיון עד אין סוף למשגב ורוכמות ההולך ואור, באורך העתיד. ע"כ מונח הדבר במבע האדם, שאם יאמר אדם לדבר ע"ד עצם האלהים, בלא חזיון האיריואלים האלהיים שעל ידם מדמים צורה ליוצרה ע"י גדולת כחם של נביאים, או לפנות במחשבתו ועבודתו לזה לבד יאחזהו איזה רגש חשך ועצוב אשר לא ידע שחרו, ולא יוכל להחזיק מעמד כזה בחייו התמידיים, ואם ימצא בקרבו איזה תביעה פנימית לזה מאיזה צד שיהיה, או יהיה מוכרח רק להקציע לזה בחייו זמנים וגבולים מצומצמים. ואם יגיע הדבר עד מרחב חיים חברותיים ולאומיים? היתה ההתנגשות גדולה ואדירה בין הגבולים העולמים והאלהיים; אבל לא כן הוא כשהאדם רוצה לדבר ע"ד האלהות, ע"ד האיריואלים האלהיים, שזהו מושג האלהות בצד מקביל נגד מושג האלהים שאנו חפצים עכשו לסמן בו את העצם, במובן המקרה המופשטת, או ימלא במבע עז וחפץ חיים ושמחה,

הוא

הוא ירגיש אז שנפשו מתנשאת ושוממת במרחבים רחבי ידים, להעלות ולהנשא, למצא מקום לפשט את החפץ האדיר היותר טבעי ופנימי לנפש האנושית, חפץ הצדק והאמת, חפץ הציור העדין והפעל הטוב, בחיג יותר נרחב וכביר „עד תאות גבעות עולם“.

זהו הקו המחלק בין המושג של עבודת האלהים שהוא מושג הדת אצל כל עם ולשון, אפילו אצל אותם שנהמכו ביסודם על כתבי הקדש, שלא נתגלה בהם אמתה האלהות בתור פועל ההיסטוריה שלהם ושותלה „הנסה אלהים לבא לקחה לו גוי מקרב גוי“, ובין המושג ההוא עצמו אצל ישראל. שהמישג הכללי שנלקח אצל העמים כולם לפי אותו הניגה שזרח עליהם באור כהה מאורו של ישראל, לא היה אפשר להנשא מהמושג שהוא בעצמות יסודו מושג אלילי והוא סתראה רק בצד החצוני של השפעת התורה וכנסת ישראל, דהיינו שעבוד ועבודה לאיזה עצם נשגב. באפס יחויים אידיאליים, בעצמותה של העבודה עצמה, זאת היא העבודה שמקורה היא הפלצות והזעזוע, — לא יראה הכביר וההיר, המגדל את הנפש, מעשירה ומרהיבה בגאון פנימי ע"י יחושה השכלי והמנמתי למה שהוא מכובד למעלה בהרגשתה היותר פנימית. ולא הענג והאהבה, לאור השמחה והמנוחה הפסיכית המחוברים עמם, — לא כן הוא מושג עבודת אלהים לישראל, שהוא מצין בקרבו אהבת עולמים להאידיאלים האלהיים למפחם, להרבותם ולהתעלה בהם ועל ידם „מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפמיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפמים כל ידעום הללויה“. בהם אוצר החיים השמחה. והענג ננוז במכע „ישמח ישראל בעושי

בעושי בני ציון יגילו במלכם" ,או תתענג על ד' . . .".
ההבדל נובע לא מצד עצם אמירת הענין של האמת
המטפיסית הנשואה בדבר האחדות האלהות, שזה דבר
שיוכל להאמר גם מכל עם ולשון. כ"א מצד התכונה
האלהית הפנימית של אהבת היושר והצדק והשאיפה
האמיצה להאידיאלים האלהיים ברום עזם. המלאה אהבת
האמת השלם והמאיר המתיחד עם אור השלום וחפץ
התעלותו לעד, בחיי האומה כלה, וביחוד בחייה הלאומיים
שלוה צריך סגולה יסועה וקבועה בנפש הלאומיה בעצם
מבעה, ע"כ צריך מיפוח לא רק השכל של היהדות, כ"א
גם הטבע שלה. והטבע אינה נשמרת ומתברכה כ"א
בתהלוכה הגינית הראויה לה שהם כל מצותיה של תורה
"דת משה ויהודית" בפועל, דכולהו עובדין בכנסת ישראל
תליין כענבין באתכלאן וזהר], ואהבתם וכבודם ברעיון וכרגש,
בכל האמצעים החינוכיים הדרושים לזה. אלא שתחת כח
המושך של החרדות התשה והרפויה צריך להכניס כח
מושך חי וכרוא יליד אומץ רוח ורעיון בהיר, שיעשה את
כל הפעילות, שעשתה הראשונה, ביהר שאת, "ילכו מחיל
אל חיל יראה אל אלהים בציון". זהו רוח הזמן האמתי
של היהדות, רוחי אשר עליך ודברי אשר שמהי בפך לא
ימושו מפך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ד' מעתה ועד
עולם". ומה שהושגר שם שמים בין עמים רבים בסגנון
דתי הועיל ביותר להרחיק את המושג האלהי מעל המהרה
של האידיאלים האלהיים, עד שיוכל לצאת דוקא מתוך מושג
הדת שלהם דרכי חיים לאומיים ופרטיים כאלה שהם כמש
הפך המוסר האידיאלי, עד שאח"כ מוכרחת היא התרבות
האנושית העולה ומתפתחת מצד עומק טבעי הישר, להפריד

את מושג המוסר מעל מושג הדת, ונרגן מפריד אלוף" ולבסוף לבא ג"כ לידי החלטה: שאין שום צורך כלל להמסר האנושי זיקוק של דת. עד גמרה של שיטה תחתונה שהדת מזקת את המוסרי האנושי שב"ז בא להם רק מפני שלא ניסד, ואין אפשר כלל שיסוד אצל כל העולם כלו מושג דתי ע"י עימק התביעה של האידיאלים האלהיים, שראשיתם גנוזים ג"כ בנפש האדם וכשרוני הטיב, מפני שאין מושג דתי נקבע לאנשים יחידים שיכולים להמצא בתור חסידים בכל עם ולשון, כ"א לקבוצים חברתיים ולאומיים, ואין שום אימה בעולם שיסוד סגילתה הפנימית, ועריגתה ועליונה הגנוזה בעמק נשמה הלאומית, יהיה החפץ האדיר של הצדק האלהי וההפתחות, כ"א בישראל, זה החפץ שבא לנו בירושה מורשת אבות—הסתוריה גזעית—שדוקא עכשו, אחרי שטף הזמנים הרבים, הציור עומד ומכהיק לפנינו באורו ההיסטורי שהם שמו להם להאידיאל העליון של תכלית חייהם, להקים אימה בעולם, שימצאו בקרבה המנמות האלהיות, של המוסר היותר עליון, מקום, לא רק בחיים הפרטיים של כל איש מאישיה, כ"א גם וכיחוד בחיים הלאומיים שלה. ולא שיהיו חמה דבר נטפל ומתלוו לה כ"א שזה יהיה יסוד הויתת הלאומית בעצם. עד שתוכל להיות בעת גדלה ועוזה כשיצא אל הפועל השלם, חוץ מאיתה המטרה היסודית של שלמות האופי שלה באופן היותר שלם ונהדר, שמצד זה אפילו אם, כל העמים ילכו בשם אלהיו אנחנו נלך בשם ד' אלהים חיים" — גם משלף לכל העמים אשר על פני האדמה, להרים את הוד מעלת האדם מעמק שפלותו אל מכונו המרום. ועם זה תוסיף היא בעצמה ג"כ מעלה ויתרון

ע"י התרחבות האיריאלים האלהיים, והוצאתם אל הפועל במרחב היותר גדול שהם החיים שע"פ רוחה וחפצה, המביאים בעולם את התרכה והשלום, את העתיד ההולך ואור לבטח באין מעצור, ואימה זו, שאוצר חיים נצח, כזה גנוז בתוכה, היא יודעת יפה שבשם שהמאור הקולטורי מחק כבר חלק גדול מהאמונות האליליות, ע"י שנסתיעו מהשפעזה, שאמנם היה סיוע זה שלא בסבר פנים יפות מצדה, מפני שלא מצאה עדין את עצמה ראויה להשפיע, ולא—את המקבלים ראויים להשפעה הריממה הזאת, מ"מ בכל מקום שחדר האור בשלה האליליות ונפלה, אחרי שהניחה אחריה את הקיום והניצוצות שיש לצרפם עוד אל התרבות של העתיד, מפני שלעולם תרבות פחותה כפנה היא את מקומה למעילה וחשוכה מסנה, בן כשיעבור הזמן שהרושם של ההתפעלות מכל מרום ונשא מצד העצם, כשאין עמו התנשאות עצמית וחיה בחוג הרחב של החיים המלאים טובה ואירה, לא יוכל כבר, רק הוא לברו בלא התגלות המאירות האיריאליים ששמקירו הנשא, להיות כח רודה בחיי האדם אפילו בהיותו עומד בכח המדמה של האדם ברום עזו היותר עליון, מפני שכל ציור עליון בשבא ברוח האדם כבר היא נשפל מגדולתו, שהרי האדם מורידו לעמקיו הוא, ולעומת זה התרבות הטבעי הולך ומשתבח, א"כ הלא יבא הזמן שימצא האדם שהציור העצמי של עבודת אלהים שלו—שהוא איננה מצד עצמה העובדה האיריאלית הגמורה, — לא יוכל להאיר לפניו את דרכו בחיים, ואם ירצה לשיב רק אל המיסר הטבעי היבש שלו, אז הוא נדח ואימלל, כי מה זה לא יוכל שרירות לב האדם החלש לחשב לדרך ישרה

אע"פ שאחריה דרכי סית ורשע, ואע"פ שלא יתראו בדקיה במעמד ההוה, הלא תגלה ותראה באורך התולדה והמון שינוייה, שכל זמן שאין המוסר העליון של החברה, יינק מהשכל העליון בצדו היותר רם ונשא, מוכרחים הם המאורות השכליים והמוסריים להיות נלקים, ומתמעטים. ואיתה התירה העליונה, המיברכת לעשות את כל העולם כילי הדום לרגליה, שהמיסר אפילו החכרותי, הלאומי והאנושי יהיה רק או שלם ונצחי דיקא בשיהיה יינק מהמדע היותר עליון ומכוזר מההתעלות הכללית, וזיקה לו דעת האלהים הברורה, בצורתה האיריאלית, הלווענת לכל הקטנונית השרויה בלבו של אדם בהוה, עד שהשאיפה ליבש את המבוע של המוסר והאורה, תוכל נ"כ למצא בקרבו מקום, יושב בשמים ישחק ד' ילענ למר', וכיון שאין לו מעין של אין-סוף סוד הוא מתדלדל ומתיבש, אז מוכרח יהיה הדבר שישעה האדם אל עושהו, ודרך עבודת אלהים הבנייה על היסוד של פתוח האיריאלים האלהיים הנצחיים והאמונה העמוקה, שבכח הנקידה הפנימית כל העתיד המתגדל והולך צפון הוא במילואו. יראה הכבוד והרוסמות, והאהבה הנפלאה אליהם עם הנבחרן הנמרץ בהצלחת חפצם, רק הוא יהיה מרכז החפץ, מכל אשר נשמה באפו, ובאשר דברים כאלה הוא רק בישראל אפשרים המה להמצא בנפים לאומי מקירי והסתורי ע"כ ילכו עם רבים ואמרו, לכו ונעלה אל הר ד' ואל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלם".

המושג של עבודת האלהים, כשהוא בנוי ע"פ אותו הכח ההרגשי הנובע רק מרום המעלה, של הפגישה העצמית

כשהיא יורדת עד עומק התהום של הלב החשוך
 והחלש אשר לאדם, כ"ז של אתופיע עליו הנהרה
 של האומץ האידואלי, הוא מוכשר להחליש את
 האדם בנופו ונפשו, למעט את רוממות עונו, את שיא
 היעפות שאיפותיו, והוא נעשה נדבא, שח ושפל, אף שמכל
 החרדה הזאת תצמח ג"כ טובה של ביצור כח המסחית
 שבחית האדם, אבל היא טובה שאינה שלמה ודוגמתה
 היא כעין הטובה הבאה לעולם מבתי האסורים של
 הפיזשעים, שמנינים על העולם שלא ישחת, אבל מ"ס לא
 זאת היא המרגעה, ובצדק הובעים הם חלוצי העתיד
 שהאנושיות חיבת לשאוף שבתי ספר ולמוד טובים, ימלאו
 את מקומם של בתי האסורים, במה שילמדו ויחנכו באופן
 כל כך בריא וטוב את האדם, עד שלא יחטא ולא יפשע,
 ולא יהיה צריך להאסר, כ"א כל מה שיתעורר יותר כל מה
 שיהיה יותר אמיץ ומלא זרע עז, יותר יהיה מרבה להטיב,
 ולהיות צדיק חסיד ישר ונאמן בסבע תולדתו, לא יגער
 לריק ולא ילדו לבהלה, כי זרע ברוכי ד' המה וצאצאיהם
 אתם. ע"כ תשאף נפש האדם להארה של עבודת אלהים
 הבנויה על יסוד הודעת האידואלים האלהיים, והכרתם
 במילואם, שדהנשימם בחיי האנושיות, לא יוכלו יחידים,
 אפילו אם יהיו צדיקים ואנשי מעלה, בעלי תורה בעלי
 חכמה ועז, כי לעולם יהיה החסד, האמת והמשפט נרמם
 ברגלים בחיי לאומים, אשר לא ידעו את ד' ולא יקראו
 בשמי באמת; אמנם איזה אימה תוכל לשאת עליה ברמה
 את הרגל של עבודת האלהים האידואלית? רק אומה
 כזאת שדרכה סלולה לפניו ע"פ האידואלים האלהיים,
 מתוכן המוסר הגדול שלה העתיד, ההולך ואור, הולך ומתפתח,

הולך

הילך ומתרוסס סדור לדור, ומתקופה לתקופה. דוקא
 איסח בואה שהתשיבה האלהית על שאלתה את שם ה',
 לא היתה תשובה עראית, לא תשיבה שהיכול לעבוד
 ולהתיישן בשטף הזמנים, כ"א תשיבה בואה שדוקא ששם
 הזמנים מגלים את אורה ועו הפארתה, "אחיה אשר אחיה"
 דוקא העתוד הנמשך ההולך ימהעלה, רק איסח בואה
 שיש לה היתה שקפלה את מהלכה, ע"פ התגלות העת
 אלהים בואה, של אספק-ליא המאירה, של "בה אל פי
 אדבה ב", שהצובה את העתוד שלה בכל בהיותה, בכל
 דיקוי היתר פרטים, מאשיה דיתה עד כל נפילתה
 ושיבתה להחיה באחרית הימים, ביום מעלה יאודה
 נפלאה, איסח בואה, שהוא עם זה מוכנת מצד יועה
 והילדונה, שבבה יהי בה תקקים האידיאלים האלהים
 שבאיערה הפנימי הננו בלב, הנה הפעה היתה אדור
 לראיה ולפעיל בשלטון העדק המוחלט, יאר הרעה
 המוחלטת, איסח בואה שאם תסלא את כל מחסומה
 החסרים, וכל משאלה הנפשיים היתה אסתמיס, לא תסעא
 עדן את עצמה שהוא שבעה יסלאה מנוחה, כ"א בשתחיש
 ותדע, שמתסלאים המה החפצים שלה האידיאלים שאיפת
 העדק תסלא, יהאירה של הרעה היתה רוספת, מנוחה
 ומורקה ישתהיה האירה הואה דוקא מחובבת אל עדק
 העילמים, זאת הוא התכונה היסודאית האירה והפנימית,
 שהיא גנוה בכללות האיסח ושומנה לא יוכל לזוז אפילו
 הפושע שבישראל, כי אין כוד אדם להחליף את מצע נפשי
 המקורית, יורה ז' ש' שאיפת העדק הפנימי בכל עו
 וחשק, יאמר באמת, דאעני דאינין מסחיתים אקרו בני
 שנאמר בניס מסחיתים, יאע"נ דלית בהי הימניה אקרו בני

שנאמר בנים לא אמן בס", אין העצם מתחלף להיות אחר, רק מקרים זרים מציגים את אורח המוסר במושגים כאלה שרק נפש נדיבה מפותחת תוכל לחדור לאורם ולהתמלא על ידם תיקון מוסרי ואמונה מאירה; אבל אם המבט הפנימי של נטיית הטוב עוד לא פותח ועובר אז תצא מזה פעולה הפכית, שידון על התיקון והאמונה מאותו המבט של הקליפה החצונה שלהם, ועו האור הפנימי לא יוכל לחדור, ויהפכו בעלי האוצר הטוב, אבל רק ככח ולא כפועל, לבנים משחיתים וללא אמן בס. אבל מיד שקרני האור יגדלו כ"כ עד שיחדרו מבעד לקליפת המושג החצונה שהיתה מורה כ"כ, והאור הפנימי הגנוז יגלה ויראה אז יגלה ג"כ המבט הפנימי הישראלי הננוז אפילו באוהן שנעשו בנים משחיתים ובנים לא אמן בס, ויצא כנחל שומף, ויעה ברד מחסה כזב וסתר מים ישמפו".

מניעת ההכשר לרוסם את רוח כלל האומה עד אותה המדה הראויה לה שהיא ההשקפה המהורה וההרגשה הברורה על פני האידיאלים האלהיים הגנוזים באוצרה שהיא מקור אורה, מהרה וגבורה שאין לה קץ, ושרק ע"י כחה זה זכתה להעמיד מבניה נביאי אמת וצדק ושרי קודש שאפילו רק זיקים אחדים, שכאורות מאופל, יצאו מבעד הערפל, הועילו להפיץ ענני עופרת רבים מעל האופק האנושי, גרם אמנם שירד ישראל ממעלתו, ירדה לשעה, „בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך". ההשחתה של עבודה זרה, שלא מצא די אומץ להחלץ ממנה נגד זרם הזמן של כל העולם הישן, הקשיחה את לבו מעל רוממות האידיאלים האלהיים המאירים בקרבו, ויטוהו אל המושג הקודר של התיחשות העבודה לעצם נשגב מצד עצמו,

בציור ילדותי המשילל מכל אידיאל נשגב, שממנו תוצאות לע"ן, כי רק ע"י האידיאלים האלהיים אני באים כנפחה להאחדות המאירה. הם, רק הם מובילים אותנו לחוף בטוח להכרה פנימית: שא"א כלל שבחוג המהנשא, יהיה דבר יוצא ונערר מהאחדות. שכן אפילו כל האידיאלים היותר נשאים שאנחנו מוצאים בנפשנו פנימה, כ"ז שהם עולים ומתבכרים, הם באים למקור אחד, למנמה אהת עשירה ואדירה כוללה כל, וברוכה בכל, — לאור החיים היותר מאירים ויותר שלמים. ורק החיים האידיאליים, כל מה שהם עולים הם יותר מתבכרים ויותר מתאחדים. והעמידה על טעם אידיאלי גסוך, וק"ו העדר האידיאלות לגמרי היא ההשחתה הגמורה הסותמת את חלונות האורה של העולם לזמנים ולתקופות, אע"פ שאינה יכולה לאבדה ולהעדרה לעולמים, למה נקרא שמם אלהים אחרים, שהם מאחרים את המוכה לבא לעולם" [מדרש].

רק הרוממות של האידיאלים, והפתוח של הכח הנסתר של האצילות שבנשמת האוטה, היא תרומם את הרגש הפנימי המאיר אל כול העריגה להעצמות האלהית שתהיה הולכת הלך ואור ע"י שפעת זרם של חיים שהוא נוהגת תמיד בתוך האידיאלים האלהיים המפכים והולכים ברוממות ומעלה, בקדושה ובטהרה, כגבורה ועז.

הרגש המלא והחפץ המעוטר בהכרה עליונה ועדינה המתאמת עם טבע הנשמה הלאומית של ישראל, המה יחדיו מולידים חם של קנאה מהורה של גבורה חמה וצהלת, המדרכת עז, ומאזרת חיל.

הידיעה האידיאלית המיוחדת לישראל, כשנחמדה מפני שקיעת אור האומה, השאירה את הרגש של העריגה

אל העצמות האלהיות שומם ונעזב, ובתוך אותה האפלה האיומה
 היתה יכולה לצאת בסוף ימי בית שני מערכה של אחדות
 רפודה אלילות שארם משטמה לישראל ממיר בה, ובגדמתה
 היתה מוכשרה הכפירה השפינית כימים היותר מאוחרים
 לצאת בצורתה החשבה להיות סבה ראשית לכמה שימות
 תיאוריות צוררות לישראל לפי איתה הצורה השפלה שרוב
 העולם היה עלול להבינה ולהיות מושפע ממנה, מאין יכולת
 להביט על רוממות החיים המפנים ממקור ישראל ההולכים
 ומאירים את כל אפסי ארץ, שהנם נמשכים רק מהתרחכות
 של האידיאלים האלהיים ההולכים ומתרחכים במשטר
 האנושי וסדרי המציאות בכללו. רק טמטום הלב והתבטלות
 האישיית ע"י כהות החיים של ימי הבינים, שרשומם ניכר
 גם בזמן החדש, למי שמכשיר עצמו להנגע במחלת החושך
 ההוא, רק הוא גרם שרגש החופש נדם כ"כ, ביחוד ע"י
 ההשפעה האפיפיורית, עד שהפילוסופיה דוקא הרציונלית
 שצריכה להקר מן החיים עצמם, אבדה את עז חייה ורעם
 גבורתה, ולא יכולה לשא בעז ידיה, לדרש את דרישת הרוח
 הבריאה, שכל זרם החיים האנושיים אומרו פה אחר, לאמר:
 איככה יוכל זה האדם לכחש במציאות החופש הכללי האלהי
 בשעה שהחופש הפנימי והחצוני הוא המובחר שבאידיאליו
 ומשאת נפשו, "חרות על הלוחות א"ת חרות אלא
 חרות" [אבות]? רק מצד השפעה של עם נבל, אנושיות
 שקועה בכערות והזיה שלקחה את האחדות האלהית
 ועבודתו במובן שמחי סכתבי הקדש, ותעשהו למפלצת של
 אלילות, רק היא יכולה לגרום להוליד, ולקבל אח"כ למוד
 בן שאיל כזה שעיקר החיים וזיו הודו ותקותו חסר ממנו
 וקור וחושך יאפסוהו. ודוקא בשעה שהאנושיות לכה"פ

חושבת שההתפתחות האיטית מעומק תהום של תהו ובהו
 עד רוסמות מעלה עליוניות היצירה היותר עליונה
 ורוססה היא שלשלת ארוכה מאד מאד במציאות, דוקא
 אז בוקע ויוצא האור היותר בהיר של תביעות אידיאליות
 המקיפות, לא רק את ההיה כ"א גם את העתיד היותר
 מרום ויותר נאור. וכיין שהמנמות הגדולות הבאות
 מתוך הסקירה של ההתרוססות משפלות העבר, המאשרות
 תקופות גדולה אל העתיד הגדול, זוכות להעשות יסוד
 החיים, או רק למשיגע יוכל להחשב, האיש אשר
 יציב גבולים לאמר: רק כצעדים סדודים כאלה שבאו
 לפנינו כחזיון של הרגלנו הקטן, מניעות הנן המנמות
 הנצחיות להכליתן. בשעה שאנו רואים את העושר והגבורה,
 ההוד והתפארת במציאות בכל עבר ופנה. אדרבה ישיב
 הרוח הגדול אשר לאדם המלא עז חופש, אנחנו לא נרושש
 את ציורנו ואת הכרתנו לא נגיש לנחישתים. עינינו רואות
 כי הכל הוא גדול לאין תכלית, חק ההתפתחות גדול לאין
 שיעור וקין ובח מדלג גדול לאין קין, כ"א התגלה לפי
 צרכו להשלמת החוג המתגלה, והמנמות והאידיאלים
 האלהיים המה נפעלים מכל המצוי, מכל דבר לפי הצורך
 היותר מלא והיותר שלם, ואין שום מעצור לא לדרך
 ההתפתחות ולא לדרך הדליגה, שאנו חשים את האחרונה
 ביותר במרחב הרוח, ובסדרי החיים, בפרט בזמנים של תסיסה
 והרת עולם. ושפלה מאד תהיה בעינינו עכשו ביחוד לפי
 ההרחבה של המדעים הגלויים, מגידל המציאות ועושר
 החיים שבו, אותה הגזירה האקסיומית האומרת, שאין
 דילוג במציאות. הדומה ברפיונה לכל הגזירות השליליות
 של הפילוסופיות הקדומות על המציאות הממשית, כמו
 הגרמים

„הגרמים השמימיים אינם לא יבשים ולא לחים“ וכיוצא בהם, שהן מתכדות יותר סגורותיהם החיוביות, ק"ו מעדי ראה „לא ראינו אינה ראה“. והגזרה ההבדלית האמר בבטחה נאמנה, שהכל יש במציאות, ומפני שהעושר הגדול של המציאות ההולך ואור לפנינו, כל מה שאנו מוסיפים להכירו, כשהוא יבנים אותנו למדה זו לומר שאין דילוג במציאות, מפני שאין שום מדרגה חסרה, ואין שום מעבר נשמט. ע"כ במקום שהצורך של הגודל וההשלמה העולמית, עדי ער, סביא שהמעבר ההוא צריך שיהיה נשלם ע"י תכונה של דילוג אם היה זה הצביון חסר, רק אז היה הדילוג היותר חשוך ומוכחש נמצא במציאות, — דילוג של קרע והירוס שאין בו איחוי ובנין, שזה אי אפשר באמת שיהיה נמצא, לפי טרת העושר והגודל של הכל, המתגלה לעינינו באור מבהיק ההולך ומתרחב, הולך ואור. ע"כ הולכים הנחלים ומתפלגים גם בשמף הקומתה של כנסת ישראל, המפתח הקמנה של פלטרין האחוזה בשלשלת הגדולה, של שם ד' האלהים הגדול, שגדלוהו בשם המפורש בימי עזרא וכיוצא בו, לכל עת פקידה של התעודדות כללית לישראל, מעבר מזה — „כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הולך לפניכם ד' ומאספכם אלהי ישראל“. ומעבר מזה „קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות“. „כי פהאום יבא אל היכלו הארון אשר אתם מבקשים, ומלאך הברית אשר אתם חפצים“.

דברים כאלה יזכירו אותנו את הלימוד שראוי לנו עכשו לשננו ולהרחיבו, שכל אותם הדברים שבמעמד ידיעות העולם ודרישות החכמות, שבאו ביחוד מההשערות החדשות

החדשות, אם יהיה להם מקום במציאות, ואם יזכו לכא
לאיזה מצב של בידור, או לא די שלא יסבכו חולשה
ונוקף לב, למעמד תורת אלהים חיים, תורת אמת וחי
עולם אשר נמע בהובננו. כ"א דוקא על ידם עוד יתגדל
וישתגב האור האלהי ההולך וסאיר מאורן של ישראל, ע"י
הסיסת הרעיון שיהיו מסבכים, להעמיד דברים על בודים,
בדברים שמהפרסמים והולכים, להעמיד את הכלל כולו
במצב הכשר כזה, שמכלעדס לא היו יכולים לעמד בו רק
יחיד סנולה.

ואותו ההכשר של הזיקוק של המדע האלהי ירוסם
את הכלל כעל אותה השפלות של צורת עבודה אלהים
פחותה מלובשה כעכרות מתמוגנת כואבת וקודרת, שלא
די שהחיים, כ"א גם המוסר עצמו טובל מסנה, מפני שאינה
יכולה להתרוסס ממעל להאיגאיוס הפעוט, למעלת עבודה
רוססה בהירה וסאירה הנובעת מעוסק נפש מהורה
וחזקה, החפצה להתנשא הטיר יותר ויותר אל כול
הרוסמות והעז של החפצים האלהיים ההולכים ומבהיקים
את דרכי החיים. ואז הצא עצמותה של עבודה אלהים
מעופרת ומחוגרת כגכורת עבודה הלאכ, "עבדו את ה'
אלהיכם ואת ישראל עמו" [דהי"ב] שהיא צריכה במטבעה
גדולה ועז, "חוק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו"
[שמואל ב'].

במי אתה מוצא סקור לאורה גדולה זאת?
כאוסה זו, שרוסמות מבחר שאיפותיה האמוניות היא
ההבטחה הנאמנה של "וההלכתי בתוכם, אמיל עמכם
בגן עדן ולא תודעו עו ממני יכול לא תראו ממני ת"ל
והייתי לכם לאלהים" (ת"כ)! הזעזוע בא מחוסר הכשר,
מקמנות

מקמנות נפש מצד שהיא עסוקה רק עם האור הנופל לה במרה מועטה, מציור העצם, בערכו הנוסרי, שהחושך יוכל על ידו להתגבר כ"כ עד כדי אותה ההזיה הרחבה של ע"ז וכל ענפיה. אבל היראה, היא יראת הכבוד והרוממות המוסיפה עז ואורה, המתמלאת לפי אותו הגודל של שיקוף האידיאלים המוסריים והשכליים הגנוזים שההוגה במ מתיחש אליהם בכל הוד, כבוד וגדולה, ועל ידם מתעלה ומתערן אותו הרגש הפנימי של אור האמת, של ברק העצם מקור המקורות עדי עד, עד שבכל אוצרות החיים מתמסים שני החזיונות של הרגש ושל ההשכלה האלהית ברום עזם, המאגדים יחד את כל יתר הסיבות וההכונות המביאות את האומה בכללה לידי הכרת ערכה, וברור חפצה לשוב אל המעמד ואל המקום אשר שם קנתה את כל הגדולות אשר ברוחה; ששם היתה רבתה עם רבתה בגויים, רבתה בדעות, ולהגביר בקרבה הסכמה אלהית אכיזה לעשות את כל השתדלותה לרוממות קרנה והטבת מצבה בארצות גלותה, מעלות לעלות על ידם אל הסולם העולה עד הר קדש אלהינו; ולהגדיל ולהאדיר את כבודה וערכה של כנסת ישראל היושבת במקום חיי האומה, על ארמת הקדש, כדי שתהיה מתקרבת וצפויה לישועה, ומיכנת יותר להוציא אל הפועל את האידיאלים האלהיים הרמים הכלולים בעבודתה, עבודה תמה, עבודת אלהים אמת, אל אלהי ישראל.

והיה ביום ההוא לא יהיה עוד אור יקרות וקפאון.
 והיה יום אחד הוא יודע לד' לא יום ולא לילה והיה לעת
 ערב יהיה אור. והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים
 חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון בקיץ
 ובחורף יהיה. והיה ד' למלך על כל הארץ ביום ההוא
 יהיה ד' אחד ושמו אחד.

במהרה בימינו אמן.

מיכאל בן רחמים
 צדוראל גולד